

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 81 • 21. mai
Sesjonen 2024–2025

Møte onsdag den 21. mai 2025 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 81):

1. Muntlig spørretime
2. Ordinær spørretime
3. Referat

Presidenten [10:00:07]: Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Aust-Agder: Ramani Nordli

For Akershus: Anita Patel

For Buskerud: Kristin Ørmen Johnsen

For Hedmark: Bente Irene Aaland

Sak nr. 1 [10:00:20]

Muntlig spørretime

Presidenten [10:00:20]: Stortinget mottok mandag meddelelse fra Statsministerens kontor om at statsrådene Jens Stoltenberg, Jon-Ivar Nygård og Tore Onshuus Sandvik vil møte i muntlig spørretime.

De annonserte regjeringsmedlemmer er til stede, og vi er klare til å starte den muntlige spørretimen.

Vi starter med første hovedspørsmål, fra representanten Henrik Asheim.

Henrik Asheim (H) [10:00:41]: Mitt spørsmål går til finansministeren.

I revidert nasjonalbudsjett skriver finansministeren at regjeringen har «lagt vekt på å unngå en mer ekspansiv finanspolitikk» i lys av utsiktene for økonomien og renten. Implisitt: Vi bør ikke bruke mer penger nå av hensyn til renten.

Dette er kloke ord, men vi har fra Stortinget hørt dette før fra regjeringen Støre. Da finansminister Vedum la frem budsjettet for 2023, sa han at tiden var forbi for at økt oljepengebruk var svaret på de fleste politiske utfordringer. Det er det også lett å være enig i, men de siste årene har det blitt dyrere å bo, spise og leve. Renten er det som biter aller mest for veldig mange mennesker, særlig for unge med store lån og for småbarnsfamilier.

I ettertid klarte ikke Støre-regjeringen å stå fast på løftet om pengebruken. Budsjettene de har gjort opp med SV på bakrommet, har økt aktiviteten i økonomien. Siden 2022 har oljepengebruken økt med over 216 mrd. kr. Vi bruker mer penger nå enn vi gjorde under koronapandemien. Mye av pengebruken har kommet fordi budsjettene rett og slett har sprukket, senest i høst, med 10 mrd. kr ekstra til kommunene. I lang tid har Støre-regjeringen lovet folk at vendepunktet der renten kuttet, er her, men rentekuttet har blitt utsatt gang på gang og lar fortsatt vente på seg. Norges Bank

har sagt at den offentlige pengebruken er en del av grunnlaget for at renten holdes oppe. Da vil jeg spørre finansministeren om han er enig med Norges Bank i at den offentlige pengebruken har gjort det vanskeligere å kutte renten.

Statsråd Jens Stoltenberg [10:02:29]: Regjeringen har lagt fram et revidert nasjonalbudsjett som ikke øker presset i norsk økonomi i forhold til det vedtatte budsjettet. Det er et budsjett som legger til rette for fortsatt nedgang i prisstigningen og dermed også skaper forutsetninger for at Norges Bank på et tidspunkt kan sette ned renten. Dette greier vi å gjøre samtidig som vi holder arbeidsløsheten lav. Vi har mange historiske eksempler på at man har greid å presse ned prisstigningen, men prisen for det har vært en kraftig økning i ledigheten. Det som er viktig nå, er at vi får ned prisveksten i samfunnet uten at ledigheten går opp.

Vi må huske at det er bare to år siden prisene steg med 7,5 pst. De siste tallene vi nå fikk, var 2,5 pst., og i revidert legger vi altså til rette for at vi fortsatt bidrar til at prisveksten går ned.

Det er riktig at vi øker den samlede pengebruken med 50 mrd. kr. Det skyldes utelukkende at vi øker bevilgningene til Ukraina. Det har et enstemmig storting allerede bestemt. Det mener vi er en riktig beslutning, og jeg er glad for at en av de første beslutningene jeg var med på som finansminister, var å øke støtten til Ukraina med 50 mrd. kr. Samtidig var vi da var også opptatt av, som det står i Stortingets vedtak, at disse pengene utelukkende, uavkortet, skal brukes på innsats i Ukraina og på internasjonale initiativer som ikke påvirker aktivitetsnivået i norsk økonomi.

Det er ikke finansministeren som fastsetter renten i Norge. Det er det Norges Bank som gjør, så jeg vil overlate til Norges Bank å uttale seg om når rentene kan gå ned. Jeg vil bare vise til de framskrivningene i rentebanen de har lagt fram, der de nå tror – med forbehold om usikkerhet, selvfølgelig – at rentene vil gå ned i løpet av året.

Henrik Asheim (H) [10:04:32]: Stortinget er godt kjent med de ekstra bevilgningene til Ukraina, for det var Stortinget som påla regjeringen å gjøre det. Det ble riktignok enighet til slutt, men det var ikke i regjeringens eget budsjett.

Finansministeren har sagt at revidert nasjonalbudsjett skal være en løypemelding og ikke et nytt budsjett. I de siste reviderte budsjettene har SV likevel fått forhandlet opp utgiftene i inneværende år. I 2022 fikk de inn 3,6 mrd. kr i nye utgifter, i 2023 og 2024 om lag 2 mrd. kr. Mye av dette ble dekket inn med nettopp økt oljepengebruk. Nå skal Arbeiderpartiet forhandle med to partier, så regningen kan bli enda høyere. Hvilket an-

svar mener finansministeren at han har for å gjøre det som han skriver i budsjettokumentene sine: «unngå en mer ekspansiv finanspolitikk»?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:05:20]: La meg først korrigere: Stortinget påla ikke regjeringen å øke med 50 mrd. kr. Vi konsulterte med Stortinget. Vi la oss på et høyt nivå, og jeg er glad for at et samlet storting støttet nivået på 50 mrd. kr.

Punkt nummer to: Jeg er trygg på at vi kommer til å ha gode forhandlinger med SV og Senterpartiet. Jeg har hatt gleden av å forhandle med SV og Senterpartiet ved mange andre anledninger. Det kan bli krevende forhandlinger, vi har respekt for begge partiene, men jeg er trygg på at vi kommer til å få en god løsning.

Det er riktig at man i reviderte budsjetter gjennom mange år ofte har hatt store påplussinger. Det gjelder under ulike regjeringer. Det som er viktig å understreke, er at i år – bortsett fra de 50 mrd. kr til Ukraina, som brukes uten innvirkning på aktivitetsnivået i norsk økonomi – har vi ingen påplussinger av betydning, bortsett fra Norgespris og Ukraina, som allerede er vedtatt eller annonsert. Det er en markering av at vi tar revidert nasjonalbudsjett på alvor.

Henrik Asheim (H) [10:06:23]: Grunnen til at jeg spør om dette, er at de rød-grønne partiene ved hver korsvei så langt har blitt enige om å bruke mer penger inn i økonomien, samtidig som Norges Bank sier at den ekspansive budsjettpolitikken har ført til at renten har holdt seg høy lenger. Nå skal altså de samme tre partiene forhandle igjen, denne gangen – har vi fått lese i avisene – i hvert sitt rom. Senterpartiet har allerede hatt med seg pressen i matbutikker for å kreve lavere matoms, SV har sagt til VG at deres mål er å få «harde konstanter ut av Finansdepartementet». Hvilket ansvar vil finansministeren ta for at disse kravene ikke dekkes inn med økt oljepengebruk?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:07:05]: Jeg tror det ville være uklokt av meg å starte forhandlingene her i stortingssalen, men jeg er helt trygg på at vi kommer til å komme fram til ansvarlige og gode løsninger. Det er med SV og Senterpartiet vi har gjort opp de budsjettene som har bidratt til at prisveksten har gått fra 7,5 pst. til 2,5 pst. Det er basert på det budsjettopplegget som ble vedtatt i fjor – og vi øker ikke presset i norsk økonomi i forhold til det – at Norges Bank har lagt fram sine rentebaner. Igjen: Det er Norges Bank som til slutt tar beslutningen, jeg bare viser til hva de selv har sagt om rentene.

Vi har altså ført, og vil videreføre, en økonomisk politikk der vi både holder sysselsettingen høy og ledigheten lav og legger til rette for ytterligere nedgang i pris-

ene. Det er nedgang i prisveksten, og det er heldigvis også tilfellet for matvarer. Det innebærer også at vi nå har fått et vendepunkt, ved at lønningene nå vokser mer enn prisene. Det betyr at folk får mer å rutte med.

Henrik Asheim (H) [10:08:06]: Jeg registrerer at finansministeren er ute og holder mye foredrag om samfunnsøkonomi, men nå er vi altså i Stortinget, og han må svare på de spørsmålene som stilles.

I revidert nasjonalbudsjett kan man jo ikke bare pådra seg kostnader i inneværende år, slik som de tre partiene har gjort ved hver korsvei, man kan ikke minst pådra seg veldig store kostnader i årene som kommer. Det er verdt å minne om at Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet i et revidert nasjonalbudsjett ble enige om støtteprogram for flytende havvind, som utgjorde 35 mrd. kr. Overhenget i budsjettet for 2026 bare på vedtatt politikk og inngåtte avtaler er 16 mrd. kr. Dette kan selvfølgelig dekkes inn gjennom å øke oljepengebruken, ved å omprioritere eller ved å øke skattene. Arbeiderpartiet går til valg på ikke å øke skattene, og da er spørsmålet: Vil finansministeren også her ta ansvar for et forlik som gjør at det ikke blir nødvendig i neste budsjett å øke oljepengebruken eller å øke skattene?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:09:00]: Jeg tar ansvar for at vi legger fram en ansvarlig økonomisk politikk. Vi har lagt fram et revidert nasjonalbudsjett der vi ikke øker aktivitetsnivået i norsk økonomi som følge av budsjettendringene, og vi holder oss godt innenfor handlingsregelen. Uttaksprosenten er 2,7. Handlingsregelen sier at det over tid kan være 3 pst., så vi ligger under det handlingsregelen gir anledning til. Handlingsregelen er til for å følges, og det innebærer at det skal være en jevn innfasing av oljepenger i norsk økonomi. Det er i tråd med god politikk, og det er også god samfunnsøkonomi. Det er veldig bra når de tingene henger sammen.

Henrik Asheim (H) [10:09:38]: Grunnen til at jeg tror mange lurer på dette, er at handlingsregelen og prosenten er én ting, men hvis mer penger går inn i budsjettene, noe som gjør at Norges Bank sier at det er vanskelig å sette ned renten, har det mye å si for månedsbudsjettene til veldig mange mennesker. Derfor er det viktig også å vite om man er åpne for ytterligere å øke presset i norsk økonomi.

I perspektivmeldingen i fjor anslo regjeringen selv at budsjettene framover vil ha om lag 3 mrd. kr i årlig handlingsrom, altså penger man kan bruke etter å ha gjort opp for økte pensjonsutgifter og forsvarsinvesteringer. Hvis pengebruken øker raskere enn dette, risikerer vi altså innen få år å måtte enten øke skattene, kutte i budsjettet eller bryte handlingsregelen.

Mener finansministeren at det er forsvarlig å bruke opp det handlingsrommet for et helt år i forhandlingene om et revidert budsjett, eller må en ny avtale ligge godt under 3 mrd. kr?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:10:31]: Jeg er glad for at representanten viser til perspektivmeldingen og de krevende budsjettmessige avveiningene enhver regjering og ethvert storting må gjøre i årene som kommer. For meg er det et argument mot å gjøre det Høyre gjør, nemlig å love titalls milliarder i lavere skatt, mest til dem som har aller mest fra før av. Det er usosialt, og det er ikke ansvarlig budsjettering.

Vi kommer til å stå overfor vanskelige valg alle sammen, men da bør vi ikke begynne det vanskelige prioriteringsarbeidet med å dele ut milliarder til folk som har veldig mye penger fra før. Vi skal finne penger til forsvar, helse, omsorg og alt det andre viktige vi skal gjøre, slik vi har gjort i løpet av de siste årene, innenfor ansvarlige rammer, innenfor handlingsregelen. Dette reviderte budsjettet er et eksempel på at det er mulig.

Henrik Asheim (H) [10:11:18]: Vi kommer til å ha mange debatter om skatt i valgkampen, det er jeg helt sikker på, men noe av det minst omfordelende er jo at renten er høy. Det betyr at utgiftene øker for dem som har store lån, og inntektene øker for dem som har mye penger på konto. Derfor er ganske mange bekymret for at renten ikke går ned, selv om regjeringen har lovet det gang på gang. Noe av begrunnelsen til Norges Bank er den ekspansive finanspolitikken de tre rød-grønne partiene har gjort opp seg imellom.

Senterpartiet sier at dette blir de tøffeste forhandlingene Arbeiderpartiet har hatt i sin periode, og de kommer til å kreve store avgiftslettelser. SV sier at de ikke kan gå med på et budsjett som ikke styrker offentlige tjenester. Det er åpenbart at politikken på rød-grønn side spriker, og at regjeringens posisjon i Stortinget akkurat nå er svak. Vil da regjeringen akseptere økt pengebruk, i strid med egne advarsler, for å få på plass en budsjettavtale, selv om det kan føre til at rentenedgangen utsettes?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:12:14]: Jeg opplever at representanten stiller det samme spørsmålet flere ganger. Når det gjelder selve forhandlingene, hva vi kan gå med på og ikke, tror jeg ikke det skal diskuteres i stortingssalen her nå, det skal skje i møte med Senterpartiet og SV.

Når det gjelder spørsmålet om ansvarlig pengebruk, har denne regjeringen i dette reviderte budsjettet vist hva ansvarlig pengebruk er. Det er ingen økt pengebruk som øker presset i norsk økonomi. Det er helt i tråd med det budsjettet som ble vedtatt i fjor høst, og Norges Bank

har lagt fram sine rentebaner – prognoser for hvordan det går med renten – etter at det ble kjent.

Igjen: Det er Norges Bank som tar den endelige beslutningen. Jeg er opptatt av folks kjøpekraft, ikke bare når det gjelder renter, men også når det gjelder lønn og pris. Det er et vendepunkt at vi fra og med i fjor, etter flere magre og vanskelige år, har hatt en klart høyere vekst i lønninger enn i priser. Det betyr ikke at alle problemer er løst, men det betyr at ting går i riktig retning. Folk sitter igjen med mer penger, både til å kjøpe mat og til å betjene boliggjeld.

Sveinung Rotevatn (V) [10:13:33]: Hovedspørsmålet var: Er det slik at dette budsjettet er ekspansivt? Til det svarte finansministeren no nettopp at han la fram eit revidert nasjonalbudsjett som ikkje aukar presset i norsk økonomi samanlikna med det ordinære budsjettet. Han har sine ord i behald, men det er veldig finkalibrerte ord, for det ordinære budsjettet er svært ekspansivt og har ein budsjettimpuls på 1,3 – fråtrekt Ukraina-utgifter. For å samanlikne med det som vanlegvis er eit nøytralt budsjett, skal det liggje rundt 0–0,5. No er det på 1,3. Dette bidreg isolert sett til å auke presset i norsk økonomi. Det seier ikkje berre eg, det seier også Noregs Bank.

Eg vil tilbake til hovedspørsmålet og egentleg stille tre korte oppfølgingsspørsmål: Er budsjettet som denne regjeringa styrer etter, ekspansivt? Set det press på norsk økonomi? Og gjer budsjettet det isolert sett vanskelegare å setje ned renta? Det trur eg at ti av ti økonomar vil svare ja på. Kva svarer finansministeren?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:14:35]: Det er helt avgjørende hvor man setter nullpunktet i det regnestykket der. Hvis man setter nullpunktet der det bør stå, nemlig at vi sammenligner med det vedtatte budsjettet – for revidert budsjett er en revisjon av det vedtatte budsjettet – er det nøytralt. Det er null økning, det er ikke ekspansivt, og det er faktisk det som er relevant å diskutere i denne sammenhengen. Hvis man sammenligner med det foreslåtte nasjonalbudsjettet, som ikke er saldert budsjett, ikke vedtatt budsjett, men foreslått budsjett, brukes det mer penger. Årsaken til det er de vedtakene vi fattet i desember i fjor, der en vesentlig del var økte bevilgninger til Ukraina. Der var det ikke et forbehold om at de skulle brukes utenfor landets grenser, men både innenfor og utenfor landets grenser, bl.a. ved å kjøpe norsk militært materiell. Det er riktig at fra forslaget i oktober til det som ble vedtatt i desember, bl.a. fordi mange på Stortinget ønsket mer penger til Ukraina, er det en økning. Men etter det, i forhold til vedtatt budsjett, er det nøytralt – null økning – og altså et budsjett som bidrar til at Norges Bank kan stå fast ved sine prognoser.

Sveinung Rotevatn (V) [10:15:41]: Her vert det forsøkt skapt eit inntrykk frå regjeringa sin finansminister av at det vedtekne budsjettet ikkje har noko med regjeringa å gjere. Det er jo vedteke av Arbeidarpartiet, saman med Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Det var ekspansivt då det vart lagt fram. Det vart meir ekspansivt gjennom hausten på grunn av meir pengar til kommunar og helse, og endå meir i forliket med SV og Senterpartiet. Det er politikken denne regjeringa og denne finansministeren styrer etter. I tillegg har ein no i revidert nasjonalbudsjett lagt inn nye utgifter, som har ein heilårsverknad neste år på opp mot 10 mrd. kr, i form av noregspris, kutt i elavgift m.m.

I dag tidleg kom Nordea med nye analysar, som gjekk ut på at det sannsynlegvis ikkje vert rentekutt i år, og kanskje ikkje heller neste år. Det er éi analyse, men realiteten er at denne regjeringa med denne statsministeren over tid har sagt at dei fører ein politikk med mål om å få ned inflasjonen og få ned renta. Er det framleis målet til regjeringa?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:16:37]: Målet til regjeringen er å føre en økonomisk politikk som gjør at vi kan få ned inflasjonen og holde sysselsettingen høy og arbeidsløsheten lav. De framskrivingene vi har i revidert nasjonalbudsjett, viser at vi har lagt fram et budsjett som bidrar til det.

Det er alltid, når det gjelder økonomiske prognoser, usikkert hva som kan skje ute i verden. Handelskrig og andre ting kan slå inn, så det er viktig å ta et forbehold om den usikkerheten. Likevel: Basert på de beste anslagene vi nå har, er dette et budsjett som kommer til å bidra til ytterligere nedgang i prisstigningen, og som jeg sier, har vi altså fått den ned fra 7,5 pst. til 2,5 pst. Samtidig har lønnsveksten gått opp, noe som gir folk real-lønnsvekst. Vi har ulike makroøkonomiske analysemiljøer, og de har veldig ulike vurderinger av hva renten vil bli. Derfor ønsker jeg å være forsiktig med å komme med entydige løfter om rente, men bare vise til at Norges Bank fastsetter renten, og at Norges Bank har lagt fram sine prognoser også etter at det vedtatte budsjettet i fjor ble kjent.

Jeg står selvfølgelig inne for de vedtakene som ble gjort i desember i fjor, men det relevante sammenlikningsgrunnlaget er vedtatt budsjett, og da er det null i økning.

Presidenten [10:17:43]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:17:58]: Støre sa i VG at folk han møtte, var urolige over prisutviklingen i butikken. Jeg er også urolig over prisutviklingen i butikken. Er Stoltenberg det?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:18:19]: Ja, det er Stoltenberg. Jeg er urolig for prisveksten, og det er fordi økte priser på mange varer har gjort at mange mennesker sliter med økonomien, med å få endene til å møtes. Det har i hvert fall vært noen år, spesielt da vi hadde veldig høye energipriser, der prisene vokste mer enn lønningene. Det er bra at vi nå har en annen utvikling, der både veksten i matvarepriser og den generelle prisveksten totalt har kommet betydelig ned, og der lønnsveksten har kommet opp.

Igjen: Det betyr ikke at alle får det bra, men det betyr at også de som har dårlig råd, får litt bedre råd fordi de får noe mer å rutte med. Ikke bare lønningene, men også pensjonene justeres da opp mer enn prisveksten. Det er det vi skal legge til rette for at kan fortsette. Det er det vi har lagt opp til i dette reviderte budsjettet.

I tillegg har regjeringen, som også representanten Slagsvold Vedum var medlem av og finansminister i, gjort mye annet, som f.eks. å redusere barnehageprisene, innføre gratis SFO, øke barnetrygden og innføre en betydelig strømstøtteordning. Alt dette, sammen med at lønningene nå vokser mer enn prisene, trekker ting i riktig retning.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:19:39]: Statsråd Stoltenberg har vært veldig tydelig her i Stortinget på at avgifter virker, og at man har veldig tro på avgifter i klimapolitikken. Det er effektivt, det fører til økte priser, har Stoltenberg argumentert med, og dermed til en annen type forbruk.

Da Stoltenberg var statsminister, var det en stor diskusjon om matmoms. Det var i 2000. Han uttrykte skepsis til at det kom til å ha effekt om man reduserte matmomsen. Den ble halvert. SSB hadde en følgeforskning på det. De konkluderte med at det virket, og at den reduserte matmomsen gikk ut til norske forbrukere.

Nå har Senterpartiet et forslag i forbindelse med revidert budsjett om å redusere matmomsen fra 15 til 10 pst. for å få effekt ut til norske forbrukere. Da er mitt spørsmål til finansministeren: Tror finansministeren at en redusert matmoms vil virke, slik som han tror at økte avgifter vil virke?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:20:38]: Avgifter virker, men man må alltid diskutere om det er et riktig virkemiddel, og om det virker slik vi ønsker.

Når det gjelder forhandlinger i revidert, hvis det er det vi nå snakker om, tror jeg – igjen – at vi ikke skal ta det i spontanspørretimen i Stortinget i plenum. Jeg har stor respekt for Senterpartiet og de kravene de måtte framsette, og det skal vi få en ryddig prosess på, men rent generelt er det slik at denne regjeringen, også da den hadde to partier, ikke prioriterte å bruke mange milliarder kroner på lavere matmoms.

Så vidt jeg skjønner, er forslaget nå å redusere matmomsen med 9 mrd. kr. Hvis man har 9 mrd. kr ekstra, må man tenke på om det er riktig bruk av pengene. For det første er det en fare for at noen av de pengene overveltes til butikkjedene, at de store forhandlerne får en del av den gevinsten, og at det ikke kommer fram til forbrukerne. Det andre er at selv om de som har lav inntekt, gjerne bruker en høyere andel av budsjettet sitt til mat, er det altså de rike som får størst fordel.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:21:44]: Statsråd Myrseth og statsminister Støre inviterte til en pressekonferanse på mandag og lanserte det vi trodde skulle være noen nye tiltak i dagligvarebransjen. Det viste seg ikke å være noen nye, utenom ett, diskusjonen om Trumf og Æ-app og Coop-kort. Det var liksom de nye tiltakene – om det kunne ha noen negative effekter på konkurransen. Det kan det godt hende at det har, så at man får noen utredninger på det, er sikkert fint.

La meg sitere REMA 1000. De har slagordet «Det enkle er ofte det beste» – altså å gjøre tiltak som virker. Dagligvareekspertene som har vært ute og kommentert, mener jo at det nesten kan ha motsatt virkning. Men moms virker. Det vet vi virker. Avgifter virker. Om du vil øke priser eller redusere priser, har avgifter effekt. Vi har også redusert flere avgifter i denne stortingsperioden.

Nå har REMA og Norgesgruppen garantert at en reduksjon av matmomsen krone for krone skal gå til norske kunder. Vil det være et nederlag for Arbeiderpartiet å bli med Senterpartiet på å redusere matmomsen?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:22:43]: Jeg starter ikke forhandlinger i stortingssalen, men jeg kan si velkjente ting om å bruke 9 mrd. kr på å redusere matmomsen. Det ene er risikoen for overvelting, så pengene ikke kommer fram til forbrukerne. Det andre er at når man ser på absolutte kroner, bruker rike mennesker vesentlig mer penger på mat enn de som har lite inntekter. Det betyr at man da gir støtte til mennesker som har det ganske godt økonomisk, mer enn man gir til dem som har det vanskelig økonomisk.

Hvis man er opptatt av å hjelpe dem med lav inntekt, kan man kanskje heller redusere skatten på lave inntekter, som denne regjeringen har gjort. Hvis man er opptatt av å hjelpe barnefamilier, vil man få mye mer effekt av å bruke noen av de ni milliardene på å øke barne-trygden. Man kan også øke pensjonene.

Hvis man har 9 mrd. kr til disposisjon, er det altså mange andre måter man får mye bedre sosial effekt og når dem med lav inntekt og mange barn mye bedre på enn ved å bruke dem på å redusere matmomsen, der noe kommer butikkjedene til gode, og veldig mye kommer de aller rikeste menneskene til gode.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:23:44]: Dette er jo velkjent argumentasjon fra Stoltenberg, at det ikke er så farlig med avgiftsnivået. Jeg er helt uenig i det, for når kostnadene går opp i butikken, merkes det selvfølgelig mye mer for en som har lav inntekt enn for en som har høy inntekt. Teoretisk sett vil den som har høy lønn, kjøpe dyrere produkter enn den som har lav lønn. Sånn er det. I andel av inntekten og lønnen sin bruker likevel en som har lav lønn, mer på mat enn en som har høy lønn, selv om vedkommende som har høy lønn, kanskje har kjøpt dyrere produkter, og sånn sett betaler mer moms til staten.

Det å holde kostnadene nede på grunnprodukter, som f.eks. lavere elavgift, er veldig bra. Det er også klassisk med elavgift at de som har god lønn, bruker mer strøm enn de som har dårlig lønn. Allikevel er det riktig å redusere elavgiften.

Er det ikke i et fordelingsperspektiv viktig med lave matpriser? Var ikke det også en av grunnene til at statsministeren og Myrseth hadde den pressekonferansen på mandag, at de nettopp var opptatt av at også folk som har lav inntekt, ikke bør ha for høye kostnader med å kjøpe mat?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:24:47]: Det er et mål å få ned prisen på mat, i hvert fall få ned prisveksten på mat. Derfor er jeg glad for at også prisveksten på mat har gått ned.

Det andre er – igjen: Det er selvfølgelig bra om vi kan få lavere matvarepriser, men hvis vi har 9 mrd. kr til disposisjon, må vi jo tenke på om vi kan få til mer ved å bruke de ni milliardene på en annen måte. Da sier jeg at det denne regjeringen har gjort på barnetrygd, økt pensjon og lavere skatt på lave inntekter, gir mye mer effekt enn å bruke det på lavere matmoms.

Det er heller ikke bare en teoretisk ting at rike mennesker bruker mer penger på mat. Man kan gå innom butikker på vestkanten her i Oslo og se hva prisene er der sammenliknet med lavprisbutikker. Da forstår man at det er en virkelighet at de som kjøper de aller dyreste matvarene, også får aller mest glede av lavere matmoms.

Ole André Myhrvold (Sp) [10:25:46]: Nylig fikk vi tall som viste rekordstor grensehandel i årets tre første måneder, og mens en REMA 1000-kjøpmann på Ørje selger mat med 15 pst. matmoms, kan dagligvarefabrikene i Töcksfors selge til 12 pst. matmoms.

Som representanten Vedum viste til, viser forskning fra bl.a. finansministerens tidligere arbeidsgiver SSB at lavere matmoms gir reduserte matvarepriser på både kort og lang sikt. Regjeringens konkurransetiltak overfor dagligvarebransjen har derimot høyst usikker effekt. Det vi nå trenger, er sikker effekt på prisene. Grensehan-

delen er nemlig drevet av en enkel logikk: den enkeltes lommebok.

Mener regjeringen at lavere pris på mat i Norge kan redusere grensehandelen? Eventuelt: Hvilke konkrete tiltak overfor dagligvarebransjen er det finansministeren mener bidrar til å redusere grensehandelen mer enn redusert matmoms?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:26:42]: Redusert matmoms har selvfølgelig effekt, men det er ikke det som er problemstillingen. Problemstillingen er: Hvis man har mange milliarder til disposisjon og finner det innenfor et stramt budsjett, er det dette vi bruker pengene på, eller er det andre ting som gir mer effekt på det vi er opptatt av? Da har altså denne regjeringen, før jeg ble finansminister, sagt mange ganger at andre tiltak – målrettet mot dem som har lav inntekt, og dem som har mange barn – er mye mer effektive enn å redusere matmomsen.

Det er riktig at jeg har vært med på å redusere matmomsen før. Det gjorde jeg i forhandlinger med Senterpartiet i 2001. Det var krevende forhandlinger, men det var for å få på plass den store og fine momsreformen den gangen, og så innførte vi halv matmoms. Jeg tror ikke forskjellen på 15 pst. moms og 12 pst. moms mellom Sverige og Norge er det som driver grensehandelen. Vi gjør det vi kan for å redusere den alminnelige kostnadsveksten i Norge. Det gjør vi bl.a. i dette reviderte budsjettet, og prisveksten har kommet ned.

Ole André Myhrvold (Sp) [10:27:41]: Ja, det er helt riktig at dette handler om prioriteringer, men med stadig økende grensehandel, særlig på matvarer, taper staten milliarder i inntekter hvert eneste år. Vi taper skatteinntekter og arbeidsplasser, og vi bidrar også til å øke de sosiale forskjellene mellom folk.

Ifølge en MENON-rapport fra 2000 tapte Norge den gangen 6,6 mrd. kr i årlig norsk verdiskaping – det tilsvarte da 8 200 arbeidsplasser – på at norske avgifter er høyere enn de svenske. Under koronaen hadde vi egentlig fasiten med stengte grenser, og vi så at omsetningen i dagligvarebransjen i Halden økte med 46 pst. i 2021, i Fredrikstad med 42 pst., i Moss med 41 pst. og i Kongsvinger med 38 pst.

Det hadde vært interessant å høre om finansministeren har vurdert om lavere matmoms faktisk kunne redusere grensehandelen nok til at det ville gått i pluss for både næringslivet og statskassen, i dette tilfellet med 9 mrd. kr. Hvorfor har vi i så fall ikke sett en sånn justering av politikken?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:28:36]: Det er basert på den samme vurderingen som denne regjeringen har hatt hele tiden, om at en momsreduksjon på 9 mrd. kr

er et lite treffsikkert virkemiddel. Det er andre måter vi kan få til mye mer gevinst på, og derfor har vi prioritert det. Det andre er at det er andre ting enn en momsfor-skjell på 15 og 12 pst. som avgjør omfanget av grensehandelen. Det er f.eks. valutakursen, og vi ser at det har vært store utslag der, som har mye større betydning for prisforskjellen mellom Norge og Sverige enn noen prosentpoeng på matmomsen.

Det er ikke slik at det er tilstrekkelig bare å være for en god ting. Man må også finne ut hvordan man finansierer den gode tingen. Da er det altså slik at jeg er veldig trygg på at de 9 mrd. kr har bedre anvendelser enn å redusere moms.

Ole André Myhrvold (Sp) [10:29:28]: Jeg opplever at finansministeren anerkjenner at grensehandel er et problem, men han sliter litt med å se hvor vi skal starte. Vi mener at matmomsen kan være et sted å starte for å få grensehandelen ned.

Det er også sånn at finansministeren er kjent for å være handlingsregelens far. Jeg vil utfordre finansministeren til også å bli grensehandlingsregelens far ved å sørge for å budsjettere sånn at norske avgifter ikke bidrar til fortsatt økning i grensehandelen. Jeg har også stilt et skriftlig spørsmål om det. Da svarte finansministeren at han ikke kunne se for seg hvordan en sånn regel kunne utformes, men dette handler jo først og fremst om å holde norske avgifter på typiske grensehandelsvarer nede og ikke bidra til å øke forskjellene mellom Norge og Sverige. Tar finansministeren den utfordringen når han nå skal utforme statsbudsjettet for 2026?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:30:19]: For det første er jeg opptatt av hvor vi skal starte i å håndtere spørsmålet om kostnadsforskjellene mellom Norge og Sverige. Et viktig sted å starte er å ha et ansvarlig budsjett som gjør at vi kan fortsette utviklingen der kostnadsveksten i Norge går ned, og der vi altså bedrer norsk konkurranseevne ved at vi reduserer veksten i priser og kostnader i Norge. Det er dette budsjettet, som Stortinget har fått til behandling i revidert budsjett, et eksempel på, bl.a. fordi vi ikke øker presset i norsk økonomi med vedtatt budsjett.

Jeg er veldig usikker på hvordan jeg skal formulere en handlingsregel for grensehandel. Jeg er mest opptatt av å passe på at den handlingsregelen vi har vedtatt for bruk av fondsinntekter, blir respektert, så det tror jeg at jeg skal bruke tiden min på de kommende ukene og månedene.

Presidenten [10:31:08]: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:31:19]: I finansministerens interessante bok, som han skrev etter sin tid på Stortinget og i regjering, uttrykte han skepsis mot det han kalte for det miljøindustrielle kompleks. Det var LO og NHO og miljøorganisasjoner som var ute etter å presse mest mulig offentlige penger ut av staten. Finansministeren kjente nok på det selv – han lanserte bl.a. månelandingen på Mongstad, der det gikk med ca. 10 mrd. kr før prosjektet havarerte.

Det er imidlertid småtteri sammenlignet med hva denne regjeringen holder på med. Under Støre-regjeringen er det skapt et subsidiemonster der mange titalls milliarder kroner renner ut av statskassen. Pengene tas bl.a. fra norskeide bedrifter, som nå skattlegges enda hardere, og deles ut igjen til internasjonale konsern og ulike bedrifter som karrer til seg massevis av subsidier fordi politikerne tillater det. Det er havvind, karbonfangst og -lagring, batterifabrikker og hydrogensatsing. De har rett og slett fått fritt spillerom under denne regjeringen. Jeg har registrert at finansministeren har uttrykt skepsis rundt denne politikken, det at politikere og byråkrater plukker vinnere istedenfor å la markedet styre og la dem som kan investere og bruke sine egne penger, gjøre det.

Hva tenker finansministeren om retningen som denne subsidiepolitikken har tatt under Støre-regjeringen i disse årene som regjeringen nå har sittet?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:33:09]: Jeg mener det er viktig å være oppmerksom på hvor mange som forsøker å påvirke storting og regjering til å bruke mer penger på ulike gode formål, og at vi må gjøre nøkterne og kjølige vurderinger av hva som er viktigst å bruke penger på. Vi skal lytte og være i dialog, men vi må tenke på helheten når vi tar de endelige beslutningene, også når det gjelder subsidier og støtte til enkeltvirksomheter eller næringer.

Samtidig advarer jeg mot ytterløsninger, man må finne balansepunkter også her. Det viktigste vi gjør for å fremme klimavennlig teknologi og industri, er for det første å erkjenne at vi har et klimaproblem, at klimagassutslippene må ned, og så følge prinsippet om at forurenser betaler og sørge for at det er en pris på klimagassutslipp. Der har vi kommet langt i Europa nå med klimavoter. Det bidrar også til å gjøre det lønnsomt å investere i miljøvennlig teknologi.

Så er det i noen oppstartsfaser, eller det kan være i forskning og utvikling, at staten har en rolle fordi markedet ikke fikser dette selv. Markedet må styres av staten, men da kan staten gå inn f.eks. med støtte, slik vi gjorde til karbonfangstsenteret på Mongstad. Jeg mener det var riktig bruk av penger. Jeg tror det var 5 mrd. kr, men det spiller ingen rolle. Det var riktig å bruke noen

penger på å få ut den teknologiutviklingen. Vi kan ikke ha varige subsidier til næringer og bedrifter, de må etter hvert bli lønnsomme, men staten kan hjelpe dem i gang, som vi har gjort på en del områder.

Når det gjelder begrepet det miljøindustrielle komplekset, som det er helt riktig at jeg bruker i den boken jeg skrev da jeg trodde jeg ikke skulle tilbake i norsk politikk, må jeg si at det den gangen var inspirert av to eksempler. Det ene var støtte til biodrivstoff, som jeg var veldig mot, men som ble presset gjennom av Fremskrittspartiet, og subsidier til landvind, som også Fremskrittspartiet presset hardt på for å få til. Så Fremskrittspartiet er til de grader en del av dette miljøindustrielle komplekset.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:35:13]: Nå er det sånn at Fremskrittspartiet definitivt ikke står bak den politikken som føres. 5 mrd. kr ble nevnt her. På havvind skal denne regjeringen bruke 58 mrd. kr. Til den siste utlysningen på Utsira Nord er det snakk om å bruke 35 mrd. kr. Det snakkes om klima. Vel, Torvik-utvalget, som er regjeringens eget ekspertutvalg, sier at havvind i Norge ikke er et effektivt klimatiltak, og det er ikke lønnsomt for samfunnet. Derfor mener de at regjeringen bør stoppe arbeidet med havvind. Jeg har også registrert at finansministeren, i likhet med flere andre, har vært skeptisk til hvorvidt dette noensinne kommer til å bli lønnsomt.

Da er spørsmålet: Hvorfor sørger ikke finansministeren nå for å sette på bremsene? Hvorfor sørger han ikke for å stoppe disse utbetalingene før de starter, før de blir utlyst, når det altså er snakk om 35 mrd. kr?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:36:21]: Jeg mener at vi må finne balansen mellom det å støtte ting i en oppstartsfase for å få teknologi og virksomheter i gang, og det å gi forventninger om varige subsidier. Jeg er glad for at regjeringen tydelig sier, også ved statsministeren i spørretimen her for en uke siden, at varige subsidier til enkelt næringer og enkeltbedrifter ikke er vår klimapolitikk. Noe støtte i en startfase har derimot vært og vil fortsatt være en del av regjeringens klimapolitikk.

Igjen: Fremskrittspartiet snakker om at de er mot alle disse tiltakene. Fremskrittspartiet har vært en pådriver for subsidier til landvind og til biodrivstoff. De var faktisk i regjering da man begynte å satse på batterier og ga de største og første bevilgningene til batterifabrikke i Mo i Rana, og de var mot et kutt som regjeringen Støre foreslo i det som kalles CO₂-kompensasjonsordningen. Så Fremskrittspartiet driver også med dette i utstrakt grad.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:37:28]: Når det gjelder Mo i Rana, ble det betalt ut etter at Fremskrittspartiet gikk ut

av regjering, og vi har hele tiden vært mot at vi skal pumpe inn penger i batteriindustrien. Det Arbeiderpartiet gjør, er at etter denne fadesen i Mo i Rana – der det nå står et stort lagerbygg som et slags minne – går man inn med 1,5 mrd. kr i et nytt batteriprojekt i Arendal. Det gjør man til tross for store advarsler fra mange miljøer om at dette sannsynligvis aldri kommer til å bære seg økonomisk i Norge.

Da er spørsmålet til finansministeren: Hvorfor mener man det er rett å behandle skattebetalernes penger på en slik måte? Hvorfor er det rett å gjøre det samtidig som skoler legges ned, sykehjem blir lagt ned, og det kuttes i de grunnleggende velferdstjenestene? Hvorfor mener Arbeiderpartiet at dette er riktig bruk av penger?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:38:24]: For det første er det et poeng nå å få understreket at det ikke er slik at Fremskrittspartiet er mot subsidier til grønne teknologier og virksomheter. De har vært for det i mange år, stemt for det og presset det gjennom. De stemte også for de første og største bevilgningene til batterifabrikken i Mo i Rana, og de stemte mot et kutt i CO₂-kompensasjonsordningen, som er en betydelig støtteordning til industri, begrunnet med klima. Når det gjelder næringsspesifikk støtte, er kanskje oljeskattepakken det største av alt vi har gjort de siste årene, og den stemte et bredt flertall på Stortinget, også Fremskrittspartiet, for.

Igjen: Vi støtter klimavennlig teknologi. Jeg mener det viktigste vi gjør der, er å få satt en pris på karbon, noe Fremskrittspartiet er mot, men også å gi støtte i en oppstartsfase for å få teknologi og virksomheter opp å gå.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:39:17]: Jeg skjønner at det er veldig fristende å snakke om Fremskrittspartiets politikk når Arbeiderpartiet fører en politikk som rett og slett ikke tåler dagens lys. Man har fra statens side brukt over 20 mrd. kr på karbonfangst og -lagring til tre oljeselskap. Man skal nå pumpe ut 58 mrd. kr til havvind. Det går milliarder av kroner til både hydrogensatsinger og batterisatsinger. Finansministeren svarer ikke på spørsmålet: Hvorfor er det sånn at Arbeiderpartiet mener det er viktigere å bruke penger på dette enn å sørge for gode velferdstjenester som skoler, barnehager og sykehjem? Vi ser nå at kommunene kutter massivt og sørger for at de som trenger disse tjenestene, får dårligere tjenester.

Statsråd Jens Stoltenberg [10:40:06]: Vi mener det er viktig å bidra til å utvikle miljøvennlig kraftproduksjon av to grunner. For det første tar vi klimaproblemet på alvor. Markedet løser ikke det, så vi må gripe inn enten med å få satt en pris på karbon, som er det aller viktigste, eller med statlig støtte. Vi har ført og vil fortsette

å føre en politikk der vi kombinerer de to tingene. Det er noe også Fremskrittspartiet i praksis har vært for, både i stortingssalen og i regjering, f.eks. da de økte bevilgningene til karbonfangstanlegg. Jeg mener det er riktig å bruke penger på karbonfangstanlegg for å få på plass den teknologien. Hvis vi ikke får til løsninger som gjør at vi kan fange karbon, er det nærmest umulig å se for seg at vi kan greie å redusere klimagassutslippene nok til å unngå veldig alvorlige klimaendringer. Men igjen: Også på karbonfangst tenker jeg at de første prosjektene er oppstart og teknologiutvikling for å høste erfaring. Men over tid må det også være lønnsomt, og det viktigste bidraget til å gjøre det lønnsomt er å sørge for at det blir ulønnsomt å slippe ut CO₂, ved å prise CO₂.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:41:09]: De som betaler for dette, er skattebetalerne. Dette er vårt fellesskap sine penger, som Arbeiderpartiet velger å bruke på disse tiltakene. Arbeiderpartiet snakker veldig mye om dette med skatt og at skattelette gir til de rike. Disse massive subsidiene går til internasjonale selskap, til private selskap, som man plukker ut vinnere blant. Jeg lurer på hvorfor man er så opptatt av å skattlegge norskeide bedrifter stadig hardere, for så å sitte og dele ut disse pengene igjen til enkelte vinnere, private selskap, som tjener penger og kanskje sitter igjen med store gevinster på det som staten spytter inn, eller som i hvert fall minimerer tapene sine fordi staten bidrar med store subsidier. Jeg vil gjerne ha en forklaring på hvorfor det er riktig å plukke ut noen som får enorme pengesummer fra staten.

Statsråd Jens Stoltenberg [10:42:08]: Det har akkurat samme forklaring som Fremskrittspartiet har begrunnet subsidier til landvind med, at man også har subsidiert havvind. Det har akkurat samme forklaring som når Fremskrittspartiet har begrunnet å subsidiere bruk av biodrivstoff, at man subsidierer andre miljøvennlige teknologier, eller akkurat samme forklaring som Fremskrittspartiet bruker når de er for en enda mer kostbar CO₂-kompensasjonsordning til mange milliarder kroner. Det er noen vanskelige avveininger mellom å være opptatt av de viktige rammevilkårene, føringene for industrien, bl.a. gjennom karbonprising, og det at alle partier noen ganger mener det også er nødvendig å gi støtte til enkeltprosjekter og enkeltteknologier. Den balansen er vanskelig, men Fremskrittspartiet snakker nå som om de på en måte aldri mener at vi skal gi støtte. Fremskrittspartiet har gitt, kommer til å gi og har vært en pådriver for denne typen støtte opp gjennom historien på mange områder. Fremskrittspartiet har liksom en ting de ikke tar på alvor, og det er at vi må løse klimaproblemet. Vi må ha flere vir-

kemidler, og det viktigste er de imot, nemlig en ordentlig karbonprising. Om de i tillegg er mot støtte, blir det lite klimapolitikk igjen.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:43:16]: Klimaproblemet må løses, men det løses jo ikke med regjeringens politikk, som er å rane strømmen fra folk på land og sende ut på plattformene, for så å sende gassen til Europa. Det løses ikke ved å øke regningene for dem som driver fiskebåter, som gjør at de fyller utenfor landets grenser og øker utslippene. Det løses ikke gjennom å gå inn i prosjekt som havvind, som statsrådets eget ekspertutvalg sier ikke er et effektivt klimatiltak. Det koster enormt med penger. Det løses gjennom å bygge ut mer vannkraft, gjennom å se på kjernekraft og gjennom å se på hvordan vi bruker strømmen. Det vil være en mye bedre tilnærming.

Fremskrittspartiet ønsker ikke massive subsidier. Vi ønsker skattelette fordi vi har langt større tro på at de som sitter med sine egne penger, gjør bedre vurderinger av hvordan de bruker dem, enn det politikere og byråkrater gjør. Det er fristende å spørre finansministeren: Ville han puttet egne penger inn i havvindprosjekt?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:44:18]: Jeg er ikke en privat investor og kommer ikke til å gi den typen råd, men det vi har sett, er at når statsstøtten er høy nok, kan det bli lønnsomt for private investorer å investere i den typen prosjekter. Utfordringen er at staten bare kan gjøre det i begrenset grad, og derfor har også statsministeren, i spontanspørretimen her for en uke siden, understreket at varige subsidier til næringer og virksomheter ikke er aktuelt. Det er jeg helt enig med ham i, for det har fellesskapet simpelthen ikke råd til. Vi må prioritere det fellesskapet må betale for: helse, omsorg, utdanning og forsvar. Så må vi legge til rette for at det er private som finansierer det grønne skiftet, og da må vi altså bruke klimavirkemidler som CO₂-avgifter og klimakvoter, noe Fremskrittspartiet har strittet mot. Fremskrittspartiets problem er at de på en måte ikke har noen klimapolitikk, for de er mot de to viktigste virkemidlene vi har, både tilskudd, som de i hvert fall i teorien er mot, men i praksis er for, og prisingen, som de både i praksis og i teorien er mot.

Presidenten [10:45:23]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:45:40]: Regjeringa har lenge lagt stor vekt på kvifor Noreg ikkje skal innføra sanksjonar mot Israels krig mot og okkupasjonen av Palestina. Argumenta handlar ofte om at Noreg ikkje skal gjera noko på eiga hand. Det argumentet er i ferd med å forsvinne no når sentrale NATO-land som Storbritannia,

Frankrike og Canada omsider har mista tolmodet med Israel og trugar med straffetiltak.

Dette spørsmålet skal likevel ikkje handla om sanksjonar, og finansministeren kan slik sett pusta letta ut. Derimot vil eg gjerne prøva å få klarheit i kvifor regjeringa tviheld på det særnorske bidraget til Israels krigsbrotsverk og okkupasjonen. Det norske oljefondet er den største europeiske investoren på israelsk okkupert område og har i tillegg store investeringar i våpenselskap som forsyner Israel med våpen. Norske sparepengar gjer det altså mogleg å fortsetja – og no intensivera – øydelegginga av Palestina og tvangsfordringa av palestinarar. Utan norske oljefondpengar ville det blitt vanskelegare for israelske styresmakter å riva heimane til palestinske familiar, vanskelegare å gjera Gaza til ein ruinhaug og vanskelegare å tvinga folk til å forlata heimlandet sitt. Dette står i skarp kontrast til både offisiell norsk politikk og innstendige oppfordringar frå FN, ekspertar og 50 norske organisasjonar, som ber om at Noreg følgjer folkeretten og trekkjer ut alle investeringar i selskap som medverkar til folkerettsbrota.

Når vil finansministeren få orden i dette og sørgja for at investeringane til oljefondet ikkje gjer oss medansvarlege for okkupasjon og krigsbrotsverk?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:47:39]: Norge har vært blant de klareste stemmene når det gjelder de grusomme handlingene og volden vi ser i Gaza. Vi har krevd våpenhvile umiddelbart, vi har krevd at det kommer humanitær hjelp inn umiddelbart, vi jobber for en mer varig politisk løsning, og vi har også selvfølgelig tatt avstand fra Hamas og deres terrorvirksomhet og krevd løslatelse av gislene. Vi har faktisk også innført sanksjoner, i den forstand at vi har stanset all norsk våpeneksport til Israel fra norsk våpenindustri. Vi har også innført tiltak overfor de ulovlige bosettingene på Vestbredden. Så er vi nå i dialog, som statsministeren og utenriksministeren har gjort klart, med andre land som tar opp noen av de samme tankene, om hvordan dette presset eventuelt kan økes.

Når det gjelder Statens pensjonsfond utland, har vi også der innført politikk, i den forstand at vi har vedtatt politisk fastsatte etiske retningslinjer som sier tydelig at de investeringene ikke skal bidra til folkerettsbrudd. Ulovlige bosettinger i Gaza er folkerettsbrudd, og derfor har vi trukket oss ut av en del selskaper. Dette er grunnlegge og ordentlige prosesser som tar noe tid – vi vurderer de enkelte selskapene – og det kom et nytt uttrekk for bare noen dager siden.

De etiske retningslinjene innebærer ikke at vi skal trekke oss ut av alle selskaper som er til stede eller har virksomhet på Vestbredden. Det er veldig mange forskjellige lister, og jeg går ikke god for de tallene, men på

mange av listene står det navn på virksomheter som bare er til stede og har virksomhet der, som Carlsberg, Carrefour, som er en stor dagligvarekjede, Volvo og mange andre store selskaper som lager generiske produkter, nærmest hyllevarer, som selges og omsettes på Vestbredden. De selskapene trekker vi oss ikke ut av, men de som bidrar til ulovlig okkupasjon, trekker vi oss ut av.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:49:45]: Eg takkar for svaret. Eg oppfattar at finansministeren er oppteken av at me skal ha etiske retningslinjer, og det er bra, men ein er òg oppteken av at det er så mange gråsoner her. Noko av problemet trur eg er at regelverket for oljefondet ikkje er heilt enkelt å finna ut av, og av og til snakkar me litt forbi kvarandre når det gjeld kva oljefondet investerer i og ikkje.

Det finst nemleg to sett med internasjonale retningslinjer som skal hindra investeringar i selskap som bryt folkeretten. Det eine er gjennom FN, og det andre er gjennom OECD, og dei blir lagde til grunn for forvaltninga av oljefondet. Men det gjeld ikkje når Etikkrådet skal ta stilling til uttrekk. Vil det ikkje vera enklare om UNGP- og OECD-retningslinjene, altså folkeretten, òg gjeld når ein skal utelukka selskap, i staden for å rota det til med to ulike regelsett?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:50:45]: Vi har omfattende etiske retningslinjer som omfatter noen produkttyper, altså klasevåpen, forbudte produkter, tobakk og andre enkeltprodukter vi trekker oss ut av, og vi har et sett av retningslinjer som er knyttet til atferden til de bedriftene som vi investerer i. De kan i og for seg lage gode produkter, men hvis atferden er uakseptabel, trekker vi oss ut av dem. Jeg vil også understreke at vi av og til trekker oss ut, men ofte er det også slik at anbefalingen er at vi setter selskaper under observasjon, går i dialog med dem. Vi har faktisk en god del eksempler på at selskapet har endret atferd etter at pensjonsfondet har gått i dialog med dem.

Når det gjelder Gaza og Vestbredden, mener jeg det viktige er at vi har en tydelig retningslinje på at vi trekker oss ut av et selskap som med stor sannsynlighet bidrar til folkerettsbrudd. Derfor har vi trukket oss ut av entreprenørselskaper som bygger bosettinger, som leverer overvåkingsutstyr til muren, men vi har altså ikke trukket oss ut av Carlsberg eller andre selskaper som leverer hyllevarer på Vestbredden.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:51:50]: Det er heilt riktig at det er ei rekkje selskap som i dag medverkar til folkerettsbrot, som oljefondet framleis har investert i. Me har gjennom den siste tida vore vitne til ansvarsfraskrivning i stor stil i spørsmålet om desse folkerettsstridige

investeringane. Regjeringa peikar på Noregs Bank og Etikkrådet, og dei peikar tilbake på regjeringa og Stortinget. Etikkrådet seier rett ut at mandatet dei har fått, ikkje er å følgja folkeretten. Terskelen for å trekkja ut investeringar er høgare enn som så, og svært få selskap blir utelukka. Men uansett mandatet til Etikkrådet har regjeringa eit sjølvstendig ansvar. Folkemordet som går føre seg i Gaza, er ein ekstraordinær situasjon, og regjeringa har ansvar for at Noreg ikkje medverkar til folkerettsbrot. Vil finansministeren ta det ansvaret og gje Noregs Bank instruks om å trekkja investeringane i selskap som medverkar til Israels krig og okkupasjon?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:52:57]: Retningslinjene er at pensjonsfondet skal trekke seg ut av selskaper som med høy sannsynlighet medvirker til brudd på folkeretten. Derfor har vi også trukket oss ut av en rekke selskaper, ikke bare på Vestbredden, men også andre steder.

Jeg tror det er en liten misforståelse, for selskaper bryter ikke folkeretten. Det er det bare stater som gjør, så det gir det ingen mening å si. Vi skal trekke oss ut av selskaper som medvirker til at stater kan bryte folkeretten, altså selskaper som medvirker til den ulovlige okkupasjonen. Det gjør vi ved å trekke oss ut av selskaper som konkret medvirker til f.eks. ulovlige bosettinger eller muren/ barrieren på Vestbredden.

Så er det noen selskaper som er åpenbare. Andre selskaper er det åpenbart at vi fortsatt skal være i, for de medvirker ikke, men de er til stede med hyllevarer og generiske varer. Og så er det selvfølgelig noen gråsoner. Det er også grunnen til at vi mener det er riktig at Etikkrådet gjør grundige vurderinger før vi tar beslutninger.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:54:03]: Me er einige om at det er statane som har ansvar, og at selskap medverkar. Etikkrådet seier at det ikkje er nok at dei medverkar til folkerettsbrot, det må vera ein høgare terskel for at ein skal trekkja seg ut.

Eg vil over til det som handlar om investeringar i våpenselskap. Finansministeren sa førre veke i spørjetimen at oljefondet har instruks om å ikkje investera i selskap som leverer våpen til Israel, men at det kunne vera nokre gråsoner. Det er vel heller snakk om ganske store smothol, eller eit regelverk som ikkje er særleg tydeleg, for trass i finansministeren si oppfatning har altså oljefondet investert mange milliardar i selskap som leverer våpen til Israel. Viser ikkje dette at det er behov for tydelegare retningslinjer for oljefondet, sånn at dei norske sparepengane ikkje finn vegen inn i palestinske bustader, skular og sjukehus i form av dødelege våpen?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:55:09]: For det første: Norske våpenprodusenter leverer ikke våpen til Israel.

For det andre: Vi har trukket oss ut av selskaper og er ikke investert i selskaper som leverer våpen til Israel. Det gjelder f.eks. en god del amerikanske selskaper. Dem er vi allerede ute av fordi mange av dem også bidrar til å produsere atomvåpen, som er en del av kriteriet.

Når det gjelder veldig mange andre lands selskaper, er de med i noe som heter ATT, altså avtalen om våpenhandel, og det innebærer at de ikke skal selge våpen til land som bruker dem til folkerettsbrudd. Derfor legger vi det til grunn.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:55:55]: Finansministeren seier vel, sånn som eg oppfattar det, at oljefondet er trekt ut av nokre selskap som leverer våpen til Israel. Men faktum er at oljefondet slett ikkje er ute av alle slike selskap. Sanninga er at mange milliardar norske oljekroner er investerte i slike selskap. Eg skal gje to eksempel: Fondet eig 2,3 pst. av Rheinmetall, som produserer ammunisjon til tanks som er leverte til Israel, og 1,11 pst. av RTX, som har produsert missil til Israel. Ammunisjon og missil til kampfly og tanks er ikkje gråsoner, det er våpen israelske styrkar bruker mot tett folkesette område i Gaza. Vil finansministeren instruera Noregs Bank om straks å trekkja ut desse investeringane?

Statsråd Jens Stoltenberg [10:56:50]: Tyskland er en del av denne ATT-avtalen, som gjør at man ikke skal levere våpen som brukes til folkerettsbrudd. Jeg har seent i går vært i dialog med Etikkrådet, og eksempelet med Rheinmetall ble bl.a. tatt opp. De har en forklaring på det som jeg tror Etikkrådet skal gå i detalj om, men det var at det har vært noen leveranser tidligere, og at det som nå leveres, er øvingsammunisjon.

Jeg er veldig forsiktig med å gå inn i enkeltteksempler her på Stortinget, så jeg kan ikke gå god for alle, men det jeg kan gå god for, er at vi er i tett dialog med Etikkrådet, som går grundig inn i alle enkeltteksemlene. Jeg legger deres vurderinger til grunn og stoler på det når det gjelder vurdering av konkrete selskaper.

Bjørnar Moxnes (R) [10:57:52]: Oljefondet er Europas største investor i den ulovlige okkupasjonen av Palestina. Det er slått fast av flere instanser. Vi hører en del teknokratiske unnamanøvere fra Stoltenberg, men han kommer ikke utenom det brevet som er sendt fra Francesca Albanese, som er FNs spesialrapportør for de okkuperte palestinske områdene. Her lister FN opp en rekke selskaper og virksomheter som vi har investert i gjennom oljefondet, og som ifølge FN direkte og indirekte er involvert i Israels utnyttelse av det okkuperte palestinske området. Det er detaljert, det er grundig, og det er signert FN. Vårt spørsmål er om Stoltenberg og regjeringen bestrider de faktaene som kommer i brevet

fra FN, eller om regjeringen er enig i det som står i brevet fra Albanese.

Statsråd Jens Stoltenberg [10:58:56]: Vi har sett mange lister, og på mange av de listene står det virksomheter som vi mener det ikke er riktig å trekke seg ut av, fordi det er virksomheter som har det vi kaller generiske produkter. De er til stede på Vestbredden, men de bidrar ikke i noe vesentlig grad til ulovlig okkupasjon, til folkerettsbrudd. Så med mindre man mener vi skal gå ut av Volvo, Carlsberg, Airbnb og veldig mange andre selskaper som selvfølgelig har ulike former for virksomhet på Vestbredden, men som ikke nødvendigvis er direkte involvert i den ulovlige okkupasjonen, er det ikke slik at vi mener at vi kan legge de listene til grunn. Det vi har gitt beskjed om, og som et bredt flertall på Stortinget har stilt seg bak, er at vi skal ut av selskaper som bidrar til og medvirker til den ulovlige okkupasjonen. Vi har gått ut av en del, og det vil fortløpende bli vurdert om vi skal ut av enda flere. Det kommer råd fra Etikkrådet om det.

Sigrd Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:00:03]: Noreg er ein perfekt stad å driva kapitalforvaltning frå, sa oljefondssjef Tangen på høyringa i Stortingets finanskomité 13. mai, for me er etiske, sa Tangen, me er skikkelege folk. Gjennom oljefondet han leiår, og finansministeren er ansvarleg for, er Noreg i dag Europas aller største investor i den ulovlege okkupasjonen av Palestina, og folkemordet som har gått føre seg i over eit år. Som Tangen sjølv sa på høyringa, kan me selja oss ut av Israel. Ja, det kan me. Han poengterte til og med at det ville vera ganske lett å gjera det. Miljøpartiet Dei Grønes krav om deinvestering og sanksjonar mot Israel har no vorte eit folkekrav i Noreg. Det kan ikkje lenger vera sånn at me skyver andre land framfor oss. Finansministeren kan instruera NBIM om å trekkja seg ut, han kan føreslå nye, strengare retningslinjer, osv.

Mitt spørsmål er: Er det noka grense for kva Israel kan gjera av krigsbrotsverk før regjeringa vil deinvestera frå Israel?

Statsråd Jens Stoltenberg [11:01:07]: Vi er opptatt av at vi ikke skal investere i selskaper som bidrar til Israels folkerettsbrudd i krigen i Gaza og på Vestbredden. Derfor har vi klare retningslinjer når det gjelder våpen, og vi er ikke i selskaper som produserer våpen, som bryter med folkeretten, i Gaza. Hvis det kommer eksempler på bedrifter man tror gjør det likevel, forsikrer vi oss om at Etikkrådet gjør en vurdering av det. Noen ganger er de enig, og andre ganger er de uenig. Det er vår politikk at vi skal ut av selskaper som bidrar til folkerettsbrudd, også på Vestbredden, og Stortinget har gitt bred tilslutning til det – ikke for å trekke oss ut av

alle bedrifter som har en eller annen form for tilstedeværelse eller virksomhet på Vestbredden, for det mener vi ikke er å medvirke til okkupasjon. Derfor går vi ikke god for disse tallene, for da teller man på en måte som vi ikke mener er riktig med tanke på å ha et ansvar. Vi går ut av bedrifter som bidrar til folkerettsbrudd. Det er vår politikk på Vestbredden og i Gaza.

Presidenten [11:02:11]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Mímir Kristjánsson (R) [11:02:26]: Den siste tiden har flere aviskommentatorer nærmest i ekstase kappes om å fastslå at den norske dyrtiden er over. Både i Aftenposten og på NRK har beskjeden vært at det er ingenting å lage bråk for lenger – nå peker pilene i riktig retning. Samtidig sier forskerne ved SIFO noe helt annet. De sier at dyrtiden har bitt seg fast. Halve befolkningen er økonomisk trygg. Det er den gode nyheten. Den andre halvdelen er økonomisk utrygg, ifølge forskerne ved SIFO.

Dette handler jo om at vi har fått svært høye priser på livsnødvendigheter, kanskje spesielt på mat. Matprisene har økt med 33 pst. på tre år, og matprisene på de varene som de fattigste kjøper, har økt enda mye mer enn det – nesten dobbelt så mye, ifølge noen anslag. Kjedene har særlig økt prisene på sine egne merkevarer, varer av den typen som First Price lager. Det er mange politikere her i denne salen som har bakgrunn fra First House, men vi burde kanskje hatt litt flere politikere som hadde bakgrunn med First Price. Det trengs i alle fall politiske grep som er i stand til å bedre kjøpekraften til dem som har lav lønn, og til dem som går på de laveste trygdene og pensjonene, og som derfor sliter veldig.

I revidert nasjonalbudsjett, som ble lagt fram i forrige uke, er det, så vidt jeg kan se, ingen nevneverdige tiltak som forsøker å styrke kjøpekraften til de gruppene som sliter mest med dyrtiden, verken i form av avgiftskutt eller i form av økte overføringer til trygd og pensjon, og til dem som har de laveste ytelsene der. Er statsråden enig med kommentatorene i at dyrtiden er over, eller trengs det flere politiske grep for å verne befolkningen mot den prisveksten som har vært?

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Jens Stoltenberg [11:04:28]: Det trengs i høyeste grad flere politiske grep for å hjelpe og støtte de menneskene som sliter økonomisk, og det er mange. Det er mange som føler økonomisk utrygghet, og det er også grunnen til at vi har lagt fram det reviderte statsbudsjettet vi nå har lagt fram. Det viktigste vi gjør der, er å bidra til at prisveksten kan fortsette nedover. Det er

altså to år siden vi hadde en prisvekst på 7,5 pst., og at prisene vokste mer enn lønningene. Nå er den på 2,5 pst., og vi arbeider for at den skal gå ytterligere ned, og at vi fortsatt kan ha den situasjonen at lønningene vokser mer enn prisene.

Det betyr også at trygdene da vil justeres mer enn prisveksten. Norge er et land der prisene er høye, men der også lønningene er høye. Det som er utfordringen, er at inntil i fjor vokste prisene mer enn lønningene, i hvert fall knapt mer, mens vi nå i to år har hatt en ganske god reallønnsvekst. Det betyr ikke at alle de som har dårlig råd, plutselig får god råd, men det betyr at de som har hatt dårlig råd, i hvert fall får litt mer å rutte med.

Så kommer det altså et stort, viktig tiltak til i revidert budsjett, som en oppfølging av det som er annonsert, nemlig norgespris på strøm. Men det aller viktigste er jo å sørge for at folk er i jobb, for hvis vi svikter i forbindelse med det, blir det i hvert fall sosiale forskjeller og økonomisk utrygghet.

Så dette er et budsjett for lavere prisvekst. Det er et budsjett der vi har en viktig ny satsing, nemlig norgespris, og det er et budsjett for å holde sysselsettingen høy og arbeidsløsheten lav. Det vil være behov for å komme med enda flere tiltak, men de hører ikke hjemme i et revidert budsjett. De hører hjemme i de ordinære budsjettene, og der har regjeringen allerede gjort viktige ting, som f.eks. lavere barnehagepriser, økt barnetrygd og mange andre tiltak, men det får komme etter hvert, i de ordinære budsjettene.

Mímir Kristjánsson (R) [11:06:29]: Jeg tror statsråden er enig med meg i at det av og til er litt rart å diskutere disse tingene bare ut fra et slags fugleperspektiv, makroperspektiv, for vi lever jo ganske ulike liv. Vi har ulike lønninger og ulike virkeligheter, veldig mange av oss. Jeg er helt enig i at prisveksten er på vei til å komme under kontroll. Det kan jeg i og for seg gjerne berømme regjeringen for, men det er fremdeles ganske store forskjeller, som statsråden også er inne på, der en del fremdeles sliter med å få endene til å møtes og til å betale for mat, bolig, strøm osv.

Spørsmålet da er om det ikke hadde vært lurere av regjeringen å inndra noe av den kjøpekraftsøkningen som de på toppen har fått, og heller prøve å begrense deres bidrag til prisveksten – og overføre pengene derfra til f.eks. å øke de laveste trygdene til dem som ikke kan jobbe uansett hva vi måtte finne på å vedta her. Da ville man fått den samme effekten på prisveksten, men man ville vært i stand til å flytte pengene til dem som trenger det mest.

Statsråd Jens Stoltenberg [11:07:35]: Den norske modellen og det norske velferdssamfunnet er jo en massiv inntektsoverføring. Omtrent halvparten av all

verdiskaping, halvparten av bruttonasjonalproduktet, går jo gjennom de offentlige budsjettene. Da trekker vi inn kjøpekraft, gjennom et progressivt skattesystem – mest fra dem som har mest fra før – og fordeler ut igjen. Veldig mye går til ulike trygder og stønader, og heldigvis har vi nå igjen fått en utvikling der trygdene vokser mer enn prisene. Det betyr ikke at alle trygder er høye nok, det betyr bare at de går i riktig retning. Vi bruker veldig mye penger på offentlige tjenester som er helt nødvendige – som skoler, barnehager, helse – som er gratis, så det er jo en massiv omfordeling.

Jeg advarer litt mot at man skal skape for mye uforutsigbarhet for norske virksomheter, og derfor mener jeg at det som Arbeiderpartiet går til valg på, er riktig, nemlig at vi skal ha det samlede skatte- og avgiftsnivået uendret. Det betyr at vi kan få til omfordeling, men jeg tror ikke vi skal gå inn for en økning av det samlede skatte- og avgiftsnivået.

Mímir Kristjánsson (R) [11:08:43]: Forutsigbarhet er viktig for flere enn bare dem med penger. Det er viktig også for dem som ikke har penger, og de har jo opplevd et ganske uforutsigbart liv de siste årene, med veldig voldsomme prisøkninger og veldig store konsekvenser for deres økonomi.

Jeg deler statsrådens beskrivelse av det som har vært den norske suksessoppskriften, som er et veldig omfordelende system sammenlignet med mange andre land, men jeg mener at man burde følge den suksessoppskriften videre. Vi har bak oss tiår med veldig stor økning i forskjellene i Norge. Vi vet at dyrtiden har vært vanskelig for mange, men også at en f.eks. har slått alle rekorder i luksusmarkedet, midt under dyrtiden. Vi setter nye rekorder i antall milliardærer, i antall privatflyturer – alle mulige sånne ting. Spørsmålet er da om det ikke – for prisvekstens del, hvis målet er å få den under kontroll – hadde hatt noe for seg å prøve å begrense noe av dette ekstreme forbruket som vi ser hos en bitte liten minoritet på toppen, til fordel for oss alle.

Statsråd Jens Stoltenberg [11:09:47]: Jeg tror at vi alltid kan gjøre skattesystemet bedre. En av grunnene til at jeg har invitert til et bredt skatteforlik, er at jeg tror det bør være grunnlag for å lage en omlegging av skattesystemet, der vi lager et skattesystem som fremmer vekst og sysselsetting. Det har bl.a. kommet forslag fra skatteutvalget om å redusere skatten på arbeidsinntekt for å gjøre det mer lønnsomt å jobbe og mer lønnsomt å gå fra ulike trygdeytelser til jobb. Det koster veldig mye penger, så da må vi finansiere det gjennom andre skatter. Det er det vanskelig å få enighet om, men det er den typen ting som et skatteforlik kan gjøre: bidra til å tette skattehull, bidra til å fjerne urimeligheter i skattesystemet. Istedenfor å måtte gjøre det klattvis her og

der, tror jeg tiden er kommet for et bredere skatteforlik, som vi har hatt før i Norge. Det var rundt den tiden da jeg var statsminister siste gang, rundt 2005, at vi fikk på plass utbytteskatt gjennom et forlik.

Jeg er enig i at vi kan gjøre mye bra med skattesystemet, at vi kan gjøre det mer rettferdig og tette skattehull, men jeg tror det vil kreve et bredt forlik.

Presidenten [11:10:54]: Vi går til siste hovedspørsmål.

Hårek Elvenes (H) [11:11:07]: Mitt spørsmål går til forsvarsministeren.

Hele Stortinget har stilt seg bak et historisk forsvarsforlik som bør stå seg over flere stortingsperioder. Det hviler et tungt ansvar på den til enhver tid sittende regjering for å forvalte dette forliket med kløkt og klokskap, og holde Stortinget informert.

Eksemplene på mangelfull informasjon fra regjeringen i forsvarssaker er mange etter hvert. Dette avskjærer Stortingets mulighet til å sette inn ekstra ressurser basert på de faktiske forhold. Det tydeligste eksempelet er utsettelse av den maritime innsatsskvadronen i Ramsund. Inntil i går var det helt ukjent for Stortinget at skvadronen ikke vil være etablert før i 2028, stikk i strid med tidligere informasjon til Stortinget.

Stortinget har vedtatt at regjeringen hvert år skal legge fram en melding som rapporterer status for gjennomføringen av langtidsplanen. Stortinget har gjentatte ganger, i åpent og lukket rom, bedt ministeren legge fram meldingen før behandlingen av revidert nasjonalbudsjett. Det er helt nødvendig, sett i lys av den forverrede sikkerhetspolitiske situasjonen. Den årlige meldingen skal rapportere om status, framdrift, utfordringer og risiko i gjennomføringen av langtidsplanen for Forsvaret.

Spørsmålet er: Hvilket av disse fire forholdene – status, framdrift, utfordringer og risiko – i gjennomføringen av langtidsplanen er fortsatt uklart for ministeren, slik at han ikke kan rapportere til Stortinget?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:12:57]: Da regjeringen tok over i 2021, var forsvarsbudsjettet på 63 mrd. kr. I år, inkludert den militære støtten til Ukraina, er det på over 170 mrd. kr. Vi er fullt i gang med å innføre og gjennomføre det store forsvarsløftet som et enstemmig storting heldigvis har tatt ansvar for å stille seg bak.

Vi er nå fem måneder inn i ny langtidsplanperiode. Det er stor aktivitet i Forsvaret, og vi følger opp de tiltakene som skal til for å gjennomføre. Oppdraget er først å få det Forsvaret vi har, til å fungere etter mange år med nedbygging, og den nye sikkerhetspolitiske situasjonen krever at vi følger den oppbyggingen tett.

Stortinget gjorde også et klokt vedtak i forbindelse med behandlingen av langtidsplanen, og det var at den skulle være fleksibel, og at regjeringen som hovedregel hvert år skulle komme tilbake til Stortinget og legge fram en oppfølgings- og gjennomføringsplan knyttet til langtidsplanen, hvis det skulle skje endringer. Det skjer endringer: Det er dyrtid, det er stor kostnads- og prisvekst, det skjer hele tiden noe på slagmarken i Ukraina, det er teknologiutvikling og annet. Hovedregelen er at dette skal behandles i vårsesjonen, men det ble understreket i fjor at den første rapporteringen knyttet til langtidsplanen skulle skje i løpet av 2025, siden dette er en stor langtidsplan. Det er et stort løft som skal gjennomføres, og det er store strukturendringer – man skal få det man har, til å fungere.

Regjeringen har sagt at vi ønsker å framskynde det og legge fram den meldingen før sommeren, men aktiviteten er stor – det er mange saker som skal til Stortinget, og det er stor aktivitet i Forsvaret. Den kommer før sommeren, framskyndet, men den kommer ikke i mai.

Hårek Elvenes (H) [11:14:59]: Jeg er langt fra overbevist etter å ha hørt svaret fra ministeren, som langt på vei var et ikke-svar. I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for inneværende år, altså det vi behandlet i oktober i fjor, svarte regjeringen at den legger til grunn en økning i aktiviteten i hele forsvarssektoren i 2025. Derfor er det høyst overraskende at vi kan lese i VG at Forsvaret, og da spesielt Hæren, skal øve mindre i 2025 enn i 2024. Det er rett og slett uforståelig, sett i lys av at det er krig i Europa.

Da er mitt spørsmål til ministeren: Er den forutsatte balansen mellom investeringer og drift som ble lagt til grunn i langtidsplanen, allerede kommet i ubalanse?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:15:53]: Det er en ekstraordinær kostnadsvekst innenfor hele forsvarssektoren. Europa skal ta større ansvar for egen sikkerhet. Alle står i våpenbutikken. Det er ekstraordinære kostnader også i et land som Norge, der det er mangel på arbeidskraft, og det er ekstraordinær prisvekst innenfor forsvarssektoren.

Oppdraget er å få det Forsvaret vi har, til å fungere først. Det er det som er oppdraget i langtidsplanen. Gitt den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen prioriterer regjeringen, gjennom revidert nasjonalbudsjett, å opprettholde aktivitetsnivået i Forsvaret som planlagt i 2025. Det betyr at øvings- og treningsnivået, soldatproduksjonen i Hæren, seilingsaktiviteten i Sjøforsvaret, samt aktiviteten og beredskapen i Luftforsvaret, gjennomføres som planlagt. Det generelle aktivitetsnivået i Forsvaret i 2025 er høyt, og vi deltar også på store internasjonale øvelser og aktiviteter som har stor operativ effekt, herunder deltakelse i Operasjon Highmast og øvel-

sen Talisman Sabre, der vi seiler sammen med allierte til Asia.

Hårek Elvenes (H) [11:17:00]: Når forsvarssjefen må saldere på mindre aktivitet for å kunne gjennomføre sine investeringer, er det et bevis på at balansen mellom investeringer og drift allerede er forrykket. Da er det kjent informasjon som er ute i offentligheten. Hvorfor kan ikke Stortinget bli orientert om noe som er helt åpenbart?

Da er mine spørsmål: Hva vil statsråden gjøre for at Hæren faktisk skal øve på i hvert fall samme nivå som i fjor? Hvorfor kan ikke ministeren legge fram den årlige statusrapporten nå, slik at Stortinget kan bevilge penger i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, når så mange opplysninger knyttet til rapportens innhold allerede er ute i offentligheten?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:17:54]: Meldingen om oppfølging av langtidsplanen vil komme før sommeren. Det er en framskynding av den meldingen. Vi er fem måneder inn i langtidsplanen. Mye har skjedd, men mye skal også gjennomføres. Vi ser framover. Vi skal bygge Forsvaret for den sikkerhetspolitiske situasjonen vi står i. Det er store ekstra bevilgninger til Forsvaret. De settes i arbeid, og de er satt i arbeid.

Regjeringen har gjennom revidert nasjonalbudsjett opplyst om den store kostnadsveksten knyttet til drift også i Forsvaret. Derfor har vi prioritert å opprettholde aktivitetsnivået i Forsvaret som planlagt i 2025. Det er viktig at vi holder aktiviteten oppe. Derfor gjør vi det, men vi må også hensynta kostnadsveksten.

Meldingen om oppfølging av langtidsplanen vil gi enda mer grunnlag for hvordan man skal balansere langtidsplanen i framtiden, men den er fortsatt under arbeid og vil bli lagt fram så snart vi har fått den. Den er framskyndet til før sommeren – ikke i løpet av 2025, som var forutsatt fra Stortinget.

Hårek Elvenes (H) [11:18:56]: Dette står i direkte motstrid til det forsvarssjefen sier om aktivitetsnivået i Forsvaret.

For fire år siden vedtok Stortinget at det skulle opprettes en maritim innsatsskvadron i Ramsund, en svært viktig avdeling etterspurt av våre nærmeste allierte. Forutsetningen var at denne skvadronen skulle være etablert og operativ i 2026. I går kom opplysningen om at denne først vil være etablert i 2028, stikk i strid med det Stortinget er informert om tidligere. Jeg har personlig tatt opp dette spørsmålet i spørretimen og fått forsikringer om at denne skvadronen skulle være på plass i 2026.

Forsvarsministeren feilinformerer, saken går til kontroll- og konstitusjonskomiteen, han tar så selvkritikk for ikke å ha informert Stortinget – og kom med helt

ny informasjon i går. Når skal forsvarsministeren begynne å ta Stortinget på alvor og komme med den informasjonen Stortinget har krav på, og som åpenbart finnes i Forsvarsdepartementets gemakker?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:20:02]: Nå ser forsvarsministeren fram til å møte i kontrollkomiteen og gi detaljert redegjørelse for de prosessene som har gått rundt den maritime innsatsskvadronen, med utgangspunkt i Ramsund orlogsstasjon. Avdelingen vil etableres innen utgangen av 2026, som varslet i forrige statsbudsjett, men vil ikke nå full operativ evne før ved slutten av 2028, som også er opplyst i svar til kontrollkomiteen.

Når det gjelder oppfølging av langtidsplanen, vil den meldingen – jeg må gjenta det – komme før sommeren. Den er framskyndet. Vi har hatt innledende møter og orientering i utenriks- og forsvarskomiteen for å holde Stortinget tett på og for å forberede den oppfølgingsmeldingen som kommer til Stortinget. Vi søker å holde Stortinget godt orientert om all utvikling i Forsvaret og vil også gjøre det gjennom meldingen om oppfølging av langtidsplanen, når den kommer, for det har skjedd store endringer.

Presidenten [11:21:05]: Den muntlige spørretimen er nå omme.

Sak nr. 2 [11:21:08]

Ordinær spørretime

Presidenten [11:21:11]: Det blir noen endringer i den oppsatte spørsmålslisten, og presidenten viser i den sammenheng til den elektroniske spørsmålslisten i salappen.

Endringene var som følger:

Spørsmål 3, fra representanten Sigbjørn Gjelsvik til samferdselsministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 5, fra representanten Hege Bae Nyholt til kunnskapsministeren, er trukket tilbake.

Spørsmål 8, fra representanten Eivind Drivenes til klima- og miljøministeren, vil bli besvart av justis- og beredskapsministeren på vegne av klima- og miljøministeren, som er bortreist.

Spørsmål 9, fra representanten Kari Mette Prestrud til justis- og beredskapsministeren, vil bli tatt opp av representanten Else Marie Rødby.

Spørsmål 1

Bård Hoksrud (FrP) [11:21:36]: «I den pågående anskaffelsen fra Helfo, referanse 2025-102359, med en

estimert ramme på 2,77 mrd. kr, stilles det for første gang krav om at virksomheten – ikke fagpersonene – må ha levert fristbruddtjenester til offentlig spesialisthelsetjeneste innenfor de siste tre årene.

Mener statsråden det er rimelig at fagmiljøer med lang erfaring med fristbruddordningen nå avvises fordi de sto uten avtale i forrige periode – til tross for at kompetansen er intakt og fortsatt i virksomheten?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:22:12]: Takk for spørsmålet. Når det gjelder gjennomføring av fristbruddordningen, har Helsedirektoratet delegert ansvaret for anskaffelser og avtaleinngåelser med private leverandører til Helfo. Departementet har derfor innhentet svar fra Helfo gjennom Helsedirektoratet.

Helfo oppgir at kravet i anskaffelsen er at tilbyderen, det vil da si virksomheten, i løpet av de tre siste årene skal ha tilstrekkelig erfaring med utredning og behandling av pasienter med rett til nødvendig helsehjelp innen psykisk helsevern i offentlig spesialisthelsetjeneste. Tidligere leveranser av fristbruddtjenester, leveranser under behandlingsvalg og avtaler med helseforetak og regionale helseforetak oppfyller dette kravet. Det er altså ikke et krav om at en har vært leverandør av fristbruddtjenester, men det er et krav om at tilbyderen har erfaring som oppfyller selve kvalifikasjonskravet.

En pasient med rett til spesialisthelsetjenester skal få oppfylt en rekke rettigheter som krever god kunnskap og gode systemer hos virksomheten. Virksomheten må kjenne regelverket og ha systemer for å sikre at alle ansatte i virksomheten kan utføre tjenestene i tråd med det. Det er også avgjørende at virksomheten er robust nok til å håndtere store svingninger i tilfanget av fristbruddpasienter i avtaleperioden.

Etter Helfos vurdering er det derfor nødvendig at en vektlegger dette som egenskaper ved virksomhetene når en inngår avtaler. Det handler både om erfaring med drift og om å ha erfaring med leveranse av disse helsetjenestene.

Ved eventuelle tilsynssaker er det også virksomheten som sådan og hvorvidt den har et godt og velfungerende styringssystem som står i forhold til driften, som er relevant.

Selv om enkelte ansatte har erfaring med behandling av fristbruddpasienter, vil ikke det i seg selv og per se sikre at også virksomheten som skal levere tjenesten, har den nødvendige erfaringen med drift av tjenester til rettighetspasienter og gode nok styringssystemer for dette.

Bård Hoksrud (FrP) [11:24:23]: Det er veldig merkelig når fagmiljøer som har dokumentert og har levert i mange år, nå skal bli ekskludert fordi de sto uten avtale i en periode. Det oppfatter jeg at statsråden mener er

greit. Regjeringen har også lansert ventetidsløftet for å redusere ventetidene. Mener helseministeren at et krav som i praksis ekskluderer leverandører med kapasitet og erfaring fra fristbruddordningen, men uten aktiv Helfo-avtale de siste tre årene, er forenlig med det målet?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:24:55]: Som jeg sa, må en altså ikke ha hatt avtale med Helfo. En kan også ha hatt avtale med helseforetakene eller de regionale helseforetakene eller på annen måte dokumentere at man har tilstrekkelig erfaring med behandling og utredning. Det er det som er tema, og så kan man helt sikkert oppfylle det kravet på ulike måter og dokumentere det på ulike måter. Men min klare forståelse er i hvert fall ikke at det er et krav om at en har vært fristbruddleverandør. Hvis det er det, er det viktig at vi kommer til bunns i det, for det er i hvert fall ikke den informasjonen jeg har fått.

Jeg har sagt til representanten Hoksrud før at jeg synes det er prisverdig at han tar dette opp, og jeg er helt åpen for å se på den ordningen framover. Det er veldig viktig at vi har en fristbruddordning, for pasienter i Norge skal være trygge på at det er hjelp å få hvis vi ikke klarer å holde de fristene vi har satt. Men vi vet også at dette er en ordning som koster mye penger, og den har nok noen svakheter og et forbedringspotensial. Uavhengig av denne konkrete anskaffelsen mener jeg det er viktig at vi også ser igjennom ordningen.

Bård Hoksrud (FrP) [11:25:58]: Jeg er glad for at statsråden sier det, for Dr. Dropin sier de kunne spart skattebetalingene for 400 mill. kr om de fikk lov til å inngå avtaler. De får altså ikke lov, fordi de ikke har hatt avtale med Helfo før. Det er ganske spesielt, for det er 400 mill. kr vi kunne brukt på pasientbehandling.

I Helfos fristbruddanbud står det ettertrykkelig at det er tillatt å støtte seg på underleverandører for å oppfylle kvalifikasjonskravene. Likevel har en tilbyder ble avvist, til tross for at de støtter seg på en underleverandør som tidligere har hatt en mangeårig avtale med Helfo og fortsatt behandler fristbruddpasienter etter kontraktutløp inn i perioden som omfattes av kravet om tre års erfaring. Underleverandøren har i dag samme faglige ledelse, og denne ledelsen har også utarbeidet det aktuelle tilbudet. Mener helseministeren det da er rimelig at slik dokumentert og langvarig erfaring likevel anses som utilstrekkelig fordi behandling skjedde uten aktiv kontrakt, mens aktører med langt mindre samlet erfaring, men med aktiv avtale i perioden kvalifiserer, i motsetning til denne, som har lang erfaring?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:27:04]: Med forbehold, for jeg kan ikke her og nå ta stilling til enkeltaktørers påstander: De kan være rette eller gale, og det kan

være nyanser imellom. Nå må denne anskaffelsen få gå sin gang i henhold til norsk lov, så kan vi etterpå vurdere om vi skal gjøre forbedringer. Jeg vil bare understreke igjen at det kravet som stilles, er at den virksomheten som leverer anbudet, må ha dokumentert erfaring med diagnose og behandling. En kan kanskje stille spørsmål ved dette, og nå gjør jeg det på generelt grunnlag. Hvis man ber om å få delta i et anbud, men i praksis kanskje har ingen eller veldig liten erfaring selv og setter alt ut til en underleverandør, kan man spørre: Er den virksomheten staten da inngår avtale med, egentlig godt nok skikket til å håndtere den underleverandøren? Vi må altså ivareta pasientsikkerhet og kvalitet. Det er store midler av skattepengene som brukes til dette.

Jeg er glad for at ventetidsløftet virker. Fristbruddene for ventende er nesten halvert. Det er 60 000 færre som står i den såkalte helsekøen, og ventetider for både påbegynt og ventende går ned. Det er veldig bra, for da blir det færre fristbrudd framover.

Spørsmål 2

Kjersti Toppe (Sp) [11:28:23]: «I media har det kommet opp mange bekymringsmeldinger om situasjonen ved Nye Hammerfest sykehus. Det vises til kutt i bemanning, sprengt kapasitet og høyt sykefravær.

Kan statsråden redegjøre for situasjonen?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:28:41]: Takk for spørsmålet. I august 2024 startet det opp et reorganiseringsprosjekt i Finnmarkssykehuset. Formålet har vært å sikre at sykehuset er riktig organisert og dimensjonert. Dagens organisering er vurdert å være for kostbar å drive, sett i forhold til pasientgrunnlaget. Derfor har styret i Finnmarkssykehuset vedtatt en plan for å sikre en bærekraftig utvikling. Reorganiseringen ble vedtatt 20. desember i fjor. Etter det har det pågått en omfattende omstillingsprosess. Prosessen ble ferdigstilt i vår, og sykehuset startet opp med ny organisering 5. mai. Samtidig har Hammerfest sykehus flyttet inn i et nytt og supermoderne sykehus og har hatt full drift i perioden.

En viktig og nødvendig del av reorganiseringen i Hammerfest sykehus har handlet om økonomisk og personellmessig omstilling. Hovedvekten av tiltakene handler om å redusere bruken av kostbar arbeidskraft i form av innleie fra vikarbyrå og annen bruk av variable månedssverk. Sykefraværet ved Hammerfest sykehus har siden koronapandemien samlet ligget på 9–10,5 pst. Det er ikke bærekraftig, og derfor er det iverksatt ekstratiltak for å redusere sykefraværet. Jeg legger til grunn og forutsetter at ansatte og tillitsvalgte involveres aktivt i dette

arbeidet på alle nivåer. I arbeidet med omstillingen er bl.a. bemanningen ved de døgnbemannede enhetene i Hammerfest sykehus gjennomgått. Det har resultert i et netto nedtak av tretten årsverk. Jeg må presisere at alle disse årsverkene var vakante.

Den vedtatte bemanningstilpasningen endrer verken tjenestetilbud eller beredskapsnivå. Reorganiseringen og omstillingsarbeidet endrer heller ikke på akutt-sykehusfunksjonen i Hammerfest sykehus, som videreføres som tidligere. Hammerfest sykehus skal gi befolkningen det samme gode tjenestetilbudet, både akutt og planlagt, som tidligere, og befolkningen i Finnmark skal selvfølgelig ha tilgang til like gode helsetjenester som alle andre som bor i vårt langstrakte land.

Endring og omstilling kan være krevende for alle involverte. Derfor er det så viktig at ansatte og tillitsvalgte også involveres, men vi står overfor særskilte utfordringer, spesielt i nord. Vi kan ikke bare skyve disse problemene foran oss; vi må ta tak i dem. Derfor er det viktig at dette omstillingsarbeidet får gå sin gang, slik at Hammerfest sykehus, Finnmarkssykehuset og Helse nord er godt rustet også for fremtiden, og på den måten sikrer at innbyggerne våre får det beste tjenestetilbudet.

Kjersti Toppe (Sp) [11:31:25]: Statsråden seier at omstillinga ikkje endrar på tenestetilbudet, beredskapen eller akuttilbudet ved sjukehuset, men det omstillinga endrar på, er arbeidsforholda til dei tilsette og tilliten befolkninga har til sjukehuset. Ein ser no det som kanskje er starten på ein flukt frå sjukehuset, i og med at fleire spesialsjukepleiarar allereie har sagt opp, og andelen av totalen på intensivavdelinga er ganske stor. Viss det vert resultatet av ei såkalla nødvendig omstilling, er det veldig farefullt. Det er òg slik at dei tilsette ikkje har tillit til direktøren når det gjeld pasienttryggleik. Så det er veldig alvorlege tilbakemeldingar vi får.

Og er det slik at eg høyrde rett? Kan statsråden bekrefte at regjeringa meiner at omstillinga er rett medisin?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:32:33]: Det er helseforetaket som har ansvaret for å sikre befolkningen gode tjenester, og det er også de som må gjøre sine prioriteringer, men generelt mener jeg veldig bestemt at omstilling er nødvendig. Men for at omstillingen skal bli vellykket, må det være tillit til prosessene, og de ansatte og de tillitsvalgte må lyttes til, tas på alvor og tas aktivt med i prosessene. Det er helt avgjørende for å få gode resultater. En må selvfølgelig også ha gode risikovurderinger og vurdere tiltakene helhetlig og skikkelig, slik at de er til det beste for både innbyggere og ansatte.

Det er som sagt store utfordringer med å rekruttere helsepersonell i nord. De stillingene det her er snakk

om, har alle vært ubesatte, altså vakante. Det har vært skyhøy bruk av innleie og vikarer, og et personale som kommer og går, er heller ikke heldig. Så det at det nå gjøres tiltak for å få en mer stabil og langsiktig drift og mer forutsigbarhet også for de ansatte, med mest mulig faste egenansatte, mener jeg er en viktig og riktig utvikling.

Kjersti Toppe (Sp) [11:33:39]: At dette skal føra til stabil drift, set eg spørsmålsteikn ved. Når fast tilsette – som eg får inntrykk av at det er – no vel å flytta og å slutta, når verneombudet seier til media at dette er ei avdeling i oppløysing, og når det blir skipa til folkemøte i Hammerfest mot nedbygging og kutt i sjukehuset, viser det at dette ikkje er ei vanleg omstilling. Det er jo slik at inga omstilling som eit helseforetak gjer, kan skje utan godkjenning frå helseministeren, for helseministeren kan jo gripa inn. Eg vil utfordra helseministeren på om han ikkje vil gripa inn og ta ein nyrunde for å sjå at den omstillinga kjem inn i eit spor med tillit i befolkninga.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:34:42]: Tillit er helt avgjørende – det er jeg enig med representanten i. Departementet følger selvfølgelig med på denne situasjonen og har dialog med Helse nord om det. Vi merker oss også det store engasjementet. Jeg har også vært på de ulike lokasjonene og snakket med helsepersonell, tillitsvalgte og verneombud og forstår både engasjementet og delvis også frustrasjonen og har stor respekt for det. Jeg synes det er veldig bra at folk engasjerer seg og sier det de mener.

Samtidig kan vi ikke bare skyve disse problemene foran oss. Det er viktig at vi har nok helsepersonell, og kvalitet koster penger, men Helse nord har altså opplyst at kostnadene ved Finnmarkssykehuset i 2023 var 48 pst. høyere enn det nasjonale gjennomsnittet for alle sykehus. Tall viser også at bemanningen var 26 pst. høyere per DRG-poeng enn det nasjonale gjennomsnittet, og vi leverer jo gode helsetjenester i resten av Norge også. Så det har altså vært et ganske høyt forbruk, og i tillegg til det sliter vi veldig med å få tak i nok personell. Da er det lurt med jevne mellomrom å se om vi gjør ting på riktig måte, og å vurdere forbedringer.

Spørsmål 3

Fra representanten Sigbjørn Gjelsvik til samferdselsministeren:

«Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering har gjennomført eit viktig oppryddingsarbeid etter Solberg-regjeringa si liberalisering av drosjenæringa, men vi er langt frå i mål med alle tiltaka som må til. Det er svært viktig med framdrift i det vidare arbeidet. Drosjeutvalet leverte i fjor sommar den andre delrapporten, og stats-

råden meldte for ei tid tilbake at regjeringa ville leggje fram ein proposisjon om saka som kunne handsamast i vårsesjonen.

Når vert denne proposisjonen framlagd, og kva for nye tiltak meiner statsråden er viktigast å gjennomføre?»

Presidenten [11:35:49]: Dette spørsmålet er trukket tilbake.

Spørsmål 4

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:36:01]: «NRK rapporterte 14. mai 2025 om kollektivkrise i hele landet. Kraftig kostnadsvekst fører til kutt i ruter mange steder, stikk i strid med regjeringens mål om å løfte grønn transport.

Hva vil statsråden si til innbyggerne i Rogaland, Vestfold, Telemark, Agder, Buskerud, Vestland, Trøndelag og andre steder som opplever eller risikerer store kutt i rutetilbudet?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:36:32]: Først vil jeg få lov til å gi uttrykk for glede over at stadig flere benytter seg av kollektivtransport. I 2024 registrerte vi 16 millioner flere kollektivreiser enn i 2023. Det er en klima- og miljøvennlig måte å ta seg fram på. I tillegg er det også arealeffektivt.

Regjeringen er godt kjent med at mange av fylkeskommunene står i en krevende økonomisk situasjon, og opplever at kollektivtransporten er under press. Derfor har regjeringen bl.a. styrket fylkeskommunenes økonomi gjennom en tilleggsbevilgning på 700 mill. kr i 2024 og 700 mill. kr i 2025. Til sammen er de frie inntektene da økt med 1,4 mrd. kr i tillegg til realveksten på 1,65 mrd. kr i statsbudsjettet for 2025. Regjeringen legger også opp til en vekst i økonomien til fylkeskommunene i 2026.

Vi i regjeringen – og Stortinget også, selvfølgelig – har også satt av 7,7 mrd. kr i 2025 til byvekstavtaler og andre tilskuddsordninger til byområdene. En stor andel av disse midlene brukes til investeringer og drift av kollektivtransporten.

Denne regjeringen har i tillegg prioritert å signere tre nye byvekstavtaler. Vi har inngått avtale med Tromsø, Kristiansand og Nedre Glomma-regionen. Så det er nå veldig mange av landets innbyggere i de store byene som omfattes av byvekstavtaler og de pengestrømmene som ligger der. Det legger til rette for å styrke kollektivandelen i områder hvor avtaler er inngått.

Samtidig er det veldig viktig å understreke at grunnprinsippet for finansiering av fylkeskommunene er rammefinansiering, og kollektivtransport er fylkeskom-

munenes ansvar. Det betyr at det er fylkene som må gjøre nødvendige prioriteringer basert på lokale behov og de rammene de har. Regjeringen har god dialog med fylkeskommunene og tar de tilbakemeldingene vi får, på alvor.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:38:43]: Det er ekstremt viktig for natur, for klima og for kvardagen til folk at me klarer å byggja opp kollektivtransporten i Noreg. Det betyr å prioritera kollektiv opp og andre ting ned.

Me ønskjer oss ein transportpolitikk der me kjem vekk frå bilavhengigheit, kø og nedbygging av natur, som gjer både byar og bygder kjipare og skulevegane farlegare, men det me snakkar om no, er altså innsats for å unngå kutt i kollektivtilbodet. Situasjonen er spesielt alvorleg i byregionane, som statsråden tek opp. Der vert me fleire folk, så me må prioritera enda hardare.

I Oslo-regionen gjer regjeringa heller litt av alt. Ein vil f.eks. bruka over 60 mrd. kr på ny E18, som vil føra til auka biltrafikk i Drammen, Asker, Bærum og Oslo. Samtidig er altså bussar og tog så overfylte og forseinka at kollektivreiser vert mindre attraktivt.

Er statsråden einig i at dette er krise, og at dette er ein uholdbar situasjon? Og kva har skjedd med ambisjonen om at kollektivtransporten skal ta ein langt større marknadsandel?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:39:51]: Vi har jo inngått byvekstavtaler med de store byene, og ambisjonen om å holde nullvekstmålet er veldig klar. Det betyr at veksten i transportbehov må tas med gange, sykkel og kollektiv. De fleste byområdene lykkes godt med det, så det er godt innenfor rekkevidde å nå det målet.

Vi har i statsbudsjettet for inneværende år prioritert betydelige midler til byvekstavtaler. Vi har også i Nasjonal transportplan lagt inn betydelig innsats rettet mot byene våre. Så vi leverer på politikk i den retningen.

Vi har også betydelige satsinger på jernbane, som vil ha stor betydning i byregionene våre. Vi jobber nå hele tiden, løpende, med å sette pengene i arbeid gjennom den sterke satsingen vi har lagt inn på drift, fornyelse og vedlikehold. Det vil gjøre at jernbanen også blir et bedre alternativ for alle dem som trenger å transportere seg i de store byregionene våre.

Regjeringen har absolutt en tydelig profil på å bidra til at folk reiser kollektivt.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [11:40:47]: Eg takkar for svaret.

Det burde vera enkelt og billig å reise miljøvenleg. I staden vert det stadig vanskelegare, og no òg dyrare. Når tala for Oslo er så gode – det er kjempebra at rekordmange reiser grønt – er jo det resultatet av ein målretta

politikk og knallharde prioriteringar med MDG i byråd i åtte år: tusenvis av nye bussavgangar, nye og betre trikkar og milevis med ny sykkelveg.

Men statsråden svarar ikkje på spørsmålet mitt. Når det no vert kutta i buss- og båttruter over heile landet, er statsråden einig i at dette er ei krise i kollektivtrafikken? Og sidan fylket allereie har prioritert milliardar av kroner til kollektiv, meiner statsråden at fylka no skal kutta meir i vidaregåande skule, vedlikehald av fylkesvegar, tannhelse osv. for å finna desse pengane? Kor mange bussruter må leggjast ned før samferdselsministeren faktisk vil gjera noko proaktivt, og ikkje berre følgja situasjonen og vera bekymra?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:41:41]: Hvis representanten hadde rett i at vi bare fulgte situasjonen, hadde hun kanskje hatt et poeng, men jeg har nå redegjort for at regjeringen har styrket fylkeskommunenes økonomi i flere omganger. Jeg tror også representanten er godt kjent med at det ikke øremerkes midler til verken kollektiv, tannhelse eller vidaregåande skole. Det er fylkespolitikkerne som må prioritere mellom de ulike oppgavene, og noen ganger kan det bety at man må gjøre justeringer i tilbud.

Jeg vil ikke stå her og ta ansvaret for hva den enkelte fylkeskommune skal gjøre når det gjelder kollektiv, og hvordan de skal vekke ting opp mot hverandre. Vi må jo se på helheten og se på at fylkeskommunene er tilstrekkelig finansiert. Det er selvfølgelig regjeringens ansvar.

Spørsmål 5

Fra representanten Hege Bae Nyholt til kunnskapsministeren:

«Utdanningsforbundet i Akershus har dokumentert at barnehagene der bare oppnår bemanningsnormen 20 pst. av åpningstida. Regjeringa har nylig lagt fram en veileder for tilstrekkelig bemanning i barnehagen. Det er mye godt i denne veilederen, men den løser ikke det underliggende problemet. Barnehagene trenger flere folk, og da trengs det mer penger til bemanning. Og staten sitter på den største pengesekken.

Hvorfor vil ikke regjeringa gjøre mer for å styrke bemanningen i norske barnehager?»

Presidenten [11:42:20]: Dette spørsmålet er trukket tilbake.

Spørsmål 6

Kari-Anne Jønnes (H) [11:42:28]: «Vil statsråden garantere for at eksamen blir opprettholdt som vurderingsform?»

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:42:46]: Svaret på spørsmålet er, kort og godt, ja.

Kari-Anne Jønnes (H) [11:42:52]: Høyre også opptatt av å utvikle og ikke avvike, men vi er tydelige på at sentralt gitt eksamen har en betydelig rolle og egenverdi. Mitt spørsmål er om Arbeiderpartiet vil være en garantist for å opprettholde sentralt gitt skriftlig eksamen i vidaregåande skole. Arbeiderpartiet er opptatt av overgangen mellom skoleslagene – mellom barnehage og barneskole, barneskole og ungdomsskole, ungdomsskole og vidaregåande skole – men overgangen fra studieforberedende linjer til studier ved universiteter og høyskoler mangler omtale. Hvordan ser Arbeiderpartiet på sentralt gitt skriftlig eksamens rolle i å gjøre elevene i vidaregåande skole studieforberedte?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:43:29]: Som jeg har presisert flere ganger, mener jeg at eksamen er en viktig del av vurderingssystemet vårt. Jeg har dermed ingen planer om å fjerne den som sluttvurdering. Den skal bestå som sluttvurderingsform, men det kan hende at utformingen og gjennomføringen av eksamen skal justeres og endres noe på sikt. Sånne endringer vil imidlertid ikke skje over natten og ikke uten grundige vurderinger og god involvering. Eksamen er og skal fortsatt være en viktig del av vurderingssystemet vårt.

Kari-Anne Jønnes (H) [11:44:03]: Statsråd Brenna bekreftet også for et par år siden at eksamen skal bestå som en del av det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet, men likevel omtaler Arbeiderpartiet i sitt parti-program eksamen i skolen bare under overskriften trygg digital hverdag, og de er opptatt av at det må tenkes nytt rundt vurdering og eksamen på grunn av KI og andre digitale verktøy. Det skal også foretas en utredning, men vi mener at Arbeiderpartiet må være tydelige på hva de mener om eksamen, og ikke være avventende til den utredningen. Mitt spørsmål er og forblir da: Hva mener Arbeiderpartiet om sentralt gitt skriftlig eksamens rolle og egenverdi, bl.a. som en del av kvalifiseringen på studieforberedende linjer for å kunne starte på og gjennomføre høyere utdanning?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:44:55]: Jeg mener at omtalen av eksamen i partiprogrammet nettopp viser at den er kommet for å bli. Det er ingen grunnlag for å ta den vekk. Vi ønsker at den fortsatt skal være en viktig del av vurderingsgrunnlaget.

Det er slik at eksamen møter nye tider nå og framover, og det er viktig at vi opprettholder eksamen som en pålitelig, rettferdig og håndterbar vurderingsform. Derfor er det også behov for å videreutvikle eksamensordningene. Det handler ikke om alternativer til eksa-

men, men det handler om kvalitetssikring og rettferdighet. Derfor har vi allerede satt i gang en del tiltak. Det er også bakgrunnen for at jeg i tildelingsbrevet for i år har gitt Udir i oppdrag å utrede en sikrere og forbedret eksamensordning i videregående opplæring.

Spørsmål 7

Margret Hagerup (H) [11:46:02]: «Norge har en kunnskapsminister som setter festen foran elevenes læring. Eksamen neste år flyttes rett og slett to og en halv uke frem for å gi russeren mer tid til å feste. Støre-regjeringen velger bevisst den løsningen som Utdanningsdirektoratet, KS, Skolelederforbundet, Utdanningsforbundet og Lektorlaget tydelig advarer mot. De anbefaler ikke å flytte eksamen, nettopp fordi det vil få konsekvenser for elevenes læring.

Hva er det regjeringen har forstått som ikke alle disse faginstansene forstår?»

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:46:33]: Det hadde vært spektakulært om kunnskapsministeren satte festen foran testen, slik spørsmålsstilleren her sier det. Som de fleste andre har fått med seg, gjør jeg faktisk det motsatte. Ved å flytte noen eksamener fra VG3 til tidligere i mai måned, mens andre fortsatt avholdes etter 17. mai, mener jeg at mai fortsatt vil kunne utnyttes bedre til både læring, øving og eksamensgjennomføring – og mindre til fest.

Jeg har vurdert ulike løsninger og hatt god dialog med både Utdanningsdirektoratet og partene i denne saken, og god dialog betyr selvsagt ikke at alle er enige om alt. Jeg har fått innspill både for og imot løsningen jeg har falt ned på, men både Utdanningsdirektoratets utredning, som kom ved årsskiftet, og innspill fra partene og skoleeier gjør at saken er godt opplyst. Jeg er trygg på at det ville være godt gjennomførbart å gjøre disse justeringene i eksamensplanen for 2026 innenfor de rammene som ligger til grunn for opplæringsåret.

La meg likevel føye til at jeg har forståelse for at det vil kreve endringer i rutiner og planer. Etter beslutningen om justeringene i eksamensplanen for 2026 har fylkesdirektørkollegiet for kompetanse og utdanning nedsett en arbeidsgruppe som har jobbet med forslag til tiltak for å kunne oppfylle årstimetallet i fag skoleåret 2025/2026. Videre har Utdanningsdirektoratet sett på tiltak som kan bidra til bedre utnyttelse av skoleåret, og dette er spørsmål det har vært jobbet med lenge, også under tidligere regjeringer.

La meg føye til at sentralt gitt eksamen ikke er et punktum for skoleåret. Elevene skal ha standpunktkarakter i alle fag, og de kan også trekkes til muntlig eksamen. Når vi nå strekker på eksamensperioden, betyr

ikke dette at opplæringen skal avsluttes før første eksamen tar til. Standpunktkarakterene skal settes ved avslutningen av opplæringen, og det er en fordel for elevene å få så god tid som mulig før disse blir satt.

De fleste ser at russetiden for mange har utartet i negativ retning, og jeg vil at russefeiringen skal ta mindre plass i eksamenstiden også i skolen, både i de avsluttede månedene før eksamen og også ellers i skoleløpet. Vi ser at russetiden for mange har startet på ungdomsskolen, med ekskludering og kjøpepress. Når Arbeiderpartiet styrer skolepolitikken, skal vi legge til rette for læring, ikke for kommersielle aktører som tjener penger på at elevene bryr seg mindre om skole.

Alt henger sammen med alt. Selv om det enkleste kanskje ville være det som representanten ønsker, altså ingenting, er det ikke aktuelt for Arbeiderpartiet å gjøre ingenting. Når vi sier at vi skal gjøre norsk skole bedre, mener vi det. Vi gjør nødvendige tiltak for å få oss dit, og dette er ett av mange.

Margret Hagerup (H) [11:49:22]: Ministerens lange svar viser jo at her er det veldig mange ting som ikke er på plass. Det er ingen tvil om at en flytter eksamen for å tilpasse den til festen, og en prioriterer rett og slett ikke læringen.

Læringsresultatene i skolen er for lave, og det må vi ta på alvor. Jeg synes det er vanskelig å se hvordan mindre undervisningstid, komprimert skoleår og et større press på elever og lærere vil føre til sterkere fokus på læring. Så er det sann at eksamen ikke er et middel for å kontrollere og begrense en russefest. Det er en vurdering av kompetansen til elevene, som de skal ha med seg inn i framtiden.

Det er, som jeg sa i mitt første spørsmål, ingen som er opptatt av kunnskap i skolen som synes dette er en god idé. Nå får elever, lærere og skoleledere mye mer press og mindre tid til læring. Hvordan bidrar det å flytte eksamen for å tilpasse den til festen til at vi hever resultatene i skolen, og at elevene lærer mer?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:50:20]: Også i dag er mai den største eksamensmåneden, så det er ikke noe nytt i seg selv. Det som er nytt, er at flere sentralt gitte eksamener nå spres utover måneden. For enkelte eksamener vil det faktisk gi elevene bedre mulighet til å forberede seg enn i dag.

Margret Hagerup (H) [11:50:43]: Det kan jo høres ut som om kunnskapsministeren vet bedre enn alle faginstansene hvordan dette skal gjennomføres i praksis. Det de sier, er at det blir mindre tid til forberedelse og lang undervisningstid etter eksamen. Vi vet allerede at det er vanskelig å fylle ukene før sommerferien med læring, og det er vanskelig å forstå hvordan dette skal bli et bedre tilbud for elevene.

Rapportene fra både Udir og fylkeskommunene viser at det er stor risiko for at elevene ikke får innfridd sin rett til minstetall i fag, og at de ikke er godt nok forberedt. Det er prisverdig å høre at det skal settes ned arbeidsgrupper og sånt for å se på dette, men dette er jo noe som burde vært klart når ministeren går ut og sier at hun vil flytte eksamen for å legge til rette for festen.

Hvis regjeringen faktisk mener at læring i skolen er viktig, synes jeg det er rart at en er villig til å kompromisere på nettopp læringen. Synes kunnskapsministeren det er verdt å ofre læringen for å markere et politisk statement mot russefesten, der en gir inntrykk av at en flytter festen, mens en egentlig flytter læringen og betaler prisen?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [11:51:47]: Det enkleste hadde selvsagt vært å ikke gjøre noe med russefeiringen og den enorme ekskluderingsmaskinen den har blitt, som vi vet at påvirker elevene i så stor grad at flere opplever utenforskap og ensomhet og ikke blir inkludert i viktige fellesskap. Det begynner allerede på ungdomsskolen og enkelte steder på barneskolen.

Det setter vi ned foten for. Arbeiderpartiet vil ha mer læring og bedre læring. Vi vil sette inkludering først – og ikke minst helsen til elevene. Derfor jobber vi langs flere spor nettopp for å redusere den enorme betydningen russefeiringen har fått, etter stort kommersielt press mot enkeltelevne.

Man kan ikke stå her og si at den enorme russefeiringen og det som foregår i ukene før, ikke påvirker læringen. Selvfølgelig gjør det det, og gjerne ikke bare i de ukene, men i årene før. Og hvordan de har det, betyr noe for hvordan de presterer. Hvis det er utstrakt festing rett før eksamen, påvirker det også eksamensresultatet. Det trenger det ikke å være vanskelig å forstå.

Vi gjør altså det vi kan for å snu denne utviklingen. Det er ikke aktuelt for oss å ikke gjøre noe.

Spørsmål 8

Presidenten [11:52:52]: Dette spørsmålet, fra representanten Eivind Drivenes til klima- og miljøministeren, vil bli besvart av justis- og beredskapsministeren på vegne av klima- og miljøministeren, som er bortreist.

Eivind Drivenes (Sp) [11:53:05]: «Klima- og miljødepartementet har fremmet ett forslag om å forby 'fremmede arter'. En av artene er veirødsvingel, som er en norsk utviklet art. Det er en viktig del av norsk plen- og grasproduksjon. Ved å forby denne arten vil vi sette norsk grasproduksjon tilbake i tid. Fjelledelgran er en av de viktigste trærne i norsk juletreproduksjon. I dag

reguleres utenlandske treslag gjennom egen forskrift til skogbruksformål.

Vil statsråden se på unntak for ordinær produksjon med veirødsvingel, og sørge for at denne forskriften om utenlandske treslag til skogbruksformål kan videreføres?»

Statsråd Astri Aas-Hansen [11:53:43]: Jeg vil takke representanten Drivenes for spørsmålet om forslag til nye fremmede arter på forbudslisten.

Miljødirektoratet sendte sist høst på høring et forslag til oppføring av 97 nye fremmede arter på listen over arter som er forbudt å innføre, utsette og omsette etter fremmede arter-forskriften. Forslaget var basert på Artsdatabankens oppdaterte fremmedartsliste fra 2023, hvor de vurderte hvilke konsekvenser ulike fremmede arter kan ha på naturmangfoldet.

Arten veirødsvingel var en av de artene som ble foreslått oppført på forbudslisten. Denne ble plassert i kategorien svært høy risiko. Veirødsvingel ble også vurdert av Artsdatabanken i 2018, og ble også da plassert i den høyeste risikokategorien. Forslaget om oppføring av nye arter på forbudslisten var på høring fram til 20. desember 2024. Det kom inn litt over 100 høringsinnspill. Flere av disse kom fra hagenæring og skogprodusenter. Miljødirektoratet jobber nå med å sammenstille og vurdere høringsinnspillene, og vil oversende en tilråding til Klima- og miljødepartementet i september.

Basert på denne tilrådingen vil Klima- og miljødepartementet beslutte hvilke arter som skal føres opp på forbudslisten og hvordan dette kan harmonere med annet regelverk på best mulig måte. Det er altså ikke tatt endelig stilling til dette forslaget.

Jeg oppfatter at representanten også er opptatt av at regelverket om utenlandske treslag fortsatt skal åpne for at fjelledelgran kan være del av norsk juletreproduksjon. Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet har gitt tilråding om en helt ny forskrift om utenlandske treslag, med videreføring av en søknadsordning. Direktoratene har foreslått tydeligere regler for produksjonsformer med stor spredningsrisiko og forenklinger i saksbehandlingen for produksjon med lavere risiko. Eksempler på det siste er produksjon av juletrær som høstes før de produserer frø som kan spre seg. Direktoratene har altså foreslått en løsning der fjelledelgran fortsatt brukes i norsk juletreproduksjon.

Departementet vil se på samordningen av disse to regelverkene i etterkant av direktoratenes tilråding om nye fremmede arter på forbudslisten i september.

Eivind Drivenes (Sp) [11:56:16]: Takk til justisministeren for et godt svar, hun var godt forberedt.

Jeg vil tilbake til veirødsvingel, som brukes av plenprodusenter. I dag er ferdigplen en svært viktig del av

norsk jordbruk og ikke minst av norsk hagebruk, spesielt i den byen vi er i nå, det å kunne ha tilgang på en solid ferdigplen når nye anlegg etableres eller vedlikeholdes. Der er veirødsvingel kanskje en av de viktigste grunnene til at en får et godt, tett rotnett i den matten en skal flytte, og at en får en rask etablering. Den er slitesterk og tåler mye i forhold til alle andre grassorter som gjør at plenen slites ut ved bruk. Derfor er det viktig at vi ser på muligheter for å kunne bruke den i den produksjonen.

Statsråd Astri Aas-Hansen [11:57:11]: Takk til representanten Drivenes, som mener at justisministeren er godt forberedt. Det er ene og alene takket være klima- og miljøministeren – så er rett person kreditert.

Som jeg nettopp redegjorde for, er det ingen automatikk i at de artene som omfattes av forslag fra Miljødirektoratet, er de som blir forbudt. Nå jobber Miljødirektoratet med å sammenstille og vurdere høringsinnspillene. Hvilken betydning det vil ha, også økonomisk, om en art havner på forbudslisten eller ei, vil jeg anta går inn i de vurderingene en da gjør. Basert på den tilrådingen som kommer fra Miljødirektoratet, vil en beslutte endelig i departementet hvilke arter som skal føres opp på listen. Da er det en helhetlig vurdering som vil foretas, og bl.a. vil det bli lagt vekt på hvilke konsekvenser et forbud vil ha, og mulige erstatningsarter.

Eivind Drivenes (Sp) [11:58:20]: Litt tilbake til fjell-edelgran: 40 pst. av norsk juletreproduksjon er fjell-edelgran, så den er viktig. Jeg er glad for de signalene ministeren gir, og at den faktisk er tenkt å videreføres. Det er svært viktig for norsk juletreproduksjon.

Så litt tilbake til veirødsvingel. Vi er begge to fra Sørlandet, og vi har kanskje det fremste forskningsmiljøet innen disse grassortene i Grimstad, så jeg vil faktisk oppfordre ministeren til å invitere sin kollega til et sørlandsbesøk i sommer og avlegge NIBIO et besøk. Der er Trygve S. Aamlid kanskje en av de fremste på grasproduksjon og veirødsvingel i Norge. Det er en oppfordring til justisministeren.

Statsråd Astri Aas-Hansen [11:59:05]: Da sier jeg: «Challenge accepted!»

Spørsmål 9

Presidenten [11:59:13]: Dette spørsmålet, fra representanten Kari Mette Prestrud til justis- og beredskapsministeren, vil bli tatt opp av representanten Else Marie Rødby.

Else Marie Rødby (Sp) [11:59:28]: Det er spennende med juletrær, men jeg tenkte jeg skulle spørre om

noe som justisministeren har ansvar for, nemlig ungdom og narkotika:

«Før russefestivalen 'Kaddatreffet' i Bærum kommune 25.–26. april gikk politiet ut og advarte om at arrangementet kunne tiltrekke seg barn og ungdom og sendte brev til videregående elever. Nordre Aker budstikke omtalte brevet, og har 20. april 2025 intervjuet en tidligere Blindern vgs-elev som sa at 'Mange tar kokain ofte. Hele tiden'. Den anonyme kildens første møte med narkotika var på ungdomsskolen.

Hvordan sikrer statsråden at barn og ungdom ikke møter på narkotika på skolen eller ved andre møteplasser for barn og unge?»

Statsråd Astri Aas-Hansen [12:00:11]: Denne regjeringen er opptatt av at kjøp og salg av narkotika fortsatt skal være straffbart. Det er vår politikk, og det har vi også, som representanten vet, tydeliggjort i rusproposisjonen som er til behandling.

Det er viktig å hindre at det skapes arenaer for kriminalitet. Hvis skoler, foreldre eller andre har mistanke om slikt, bør politiet kontaktes, slik at de kan iverksette nødvendige tiltak.

Av politiets hovedstrategi framgår dette:

«Forebyggende arbeid overfor barn og unge skal gis særskilt prioritet.»

Politiet møter barn og unge på mange arenaer og får gjennom det kjennskap til ungdom som har utfordringer knyttet til kriminalitet og rus.

Det eksempelet som representanten viser til, mener jeg får fram at politiet utøver sin forebyggende virksomhet på en god måte. Deres arbeid minsker risikoen for at unge kommer i kontakt med narkotika – i dette konkrete tilfellet.

Regjeringen er opptatt av å forbedre det tverretattlige arbeidet med rusforebygging. Da må flere aktører samarbeide bedre om dette. Skole, helse, politi og andre i kommunen skal jobbe sammen for å skape gode og trygge miljøer rundt barn og unge. Et godt grep der er SLT, Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak. Det er etablert i ca. 200 kommuner og skal bidra til et godt samarbeid overfor barn og unge. Representanten vet helt sikkert, som jeg, at dette er noe som faktisk fungerer. Det fungerer godt, og jeg vil oppfordre til at enda flere kommuner tar det i bruk.

Arbeiderparti-regjeringen vil snu trenden hvor narkotikabruk ufarliggjøres og normaliseres. De aller fleste i Norge bruker ikke narkotika. Ungdata-undersøkelsen fra 2024 viser at 10 pst. av norske tenåringer hadde brukt hasj og marihuana, de vanligste stoffene, i løpet av det siste året – de aller fleste bare én eller noen få ganger.

Samtidig hadde Folkehelseinstituttet en undersøkelse som viste at det har vært en markant økning i bru-

ken av kokain, fra 1,3 pst. i perioden 1995–2019 til 2,9 pst. i 2024. Det er få som har prøvd, men det er en trend, og det er en trend vi vil stoppe. Da bør vi være tydelig på at narkotika verken er vanlig, akseptert eller risikofritt. Jeg er redd for at det å snakke som om de fleste ungdommer tester narkotika, kan føre til mer bruk. Derfor er det viktig for oss å si at det er de færreste som gjør det.

Else Marie Rødby (Sp) [12:03:16]: Det siste er jeg helt enig i. De aller fleste ungdommer tar ikke narkotika, og det må vi være flinke til å uttrykke.

Jeg vil litt tilbake til det som statsråden er inne på når det gjelder bruk og økende bruk, osv. I april meldte NRK under overskriften «Høyere kokainbruk blant russ – har eget budsjett til kokain» at én av ti videregående elever i Oslo oppgir å ha brukt kokain det siste året. Det vises også til en artikkel som er ført i pennen av forskere fra Oslomet. En av disse er Lars Frøyland, som forteller at bruken er betydelig høyere i enkelte grupper, deriblant russen, og at bruken generelt er høyere for gutter på siste trinn. Man vet at det ikke er uvanlig med russebusser som har såkalte kokainkasser for å spleise på kokain til bussen.

Hvor bekymret er statsråden for det som framgår av forskning og slike nyhetssaker knyttet til enkeltgrupper? Og hva ser statsråden som de viktigste virkemidlene fram til neste russetid?

Statsråd Astri Aas-Hansen [12:04:20]: Jeg er svært bekymret for dette, for det er aldeles ikke risikofritt å bruke narkotika. Ved det utsetter en seg for helseutfordringer, en gjør seg mer utsatt for at det skjer uønskede hendelser, og det skaper utrygghet. For det første tenker jeg at det er viktig å være tydelig på at det er straffbart. Vi må involvere foreldre, og vi må involvere skole og nærmiljø. Politiet har som sagt dette som sin prioritet. De må bidra både til forebygging og til å kunne oppdage og reagere på det som er kriminalitet.

Else Marie Rødby (Sp) [12:05:14]: Takk for svaret. Jeg er veldig glad for at statsråden er så tydelig, og jeg opplever at vi ser likt på mye av dette.

Nå har det faktisk gått fire år siden Solberg-regjeringens rusreform så å si havarerte her i Stortinget, og vi har på mange måter fått et slags vakuum i ruspolitikken. Tilbakemeldingen er at politiet er usikre på hvilke virkemidler de har, og at tallene på narkotikasaker ute i distriktene går kraftig nedover som følge av det. Det er det vi hører. Så vi må begynne jobben med å prøve å snu dette. Den burde på en måte begynt i går.

Saken som jeg refererte til i mitt foregående spørsmål, forteller også noe om hvem de ungdommene som bruker narkotika, er:

«De menneskene som gjør det like bra som alle andre på skolen. De som står opp tidlig hver dag og lever et vanlig liv. De som er fra ressurssterke hjem. De kan også ruse seg 'hele tiden'.»

Dette forteller noe om hvor dagligdags narkotika har blitt blant ungdom, selv om vi må være opptatt av å snakke om det motsatte. Det oppleves også som at det er risikofritt. Er statsråden enig i at det haster med å få politiet til faktisk å prioritere narkotikalovbrudd framover?

Statsråd Astri Aas-Hansen [12:06:22]: Mitt svar til representanten er ja, og det er også svaret fra regjeringen i den rusproposisjonen som nå er til behandling i Stortinget. Det gjelder å være tydelig på at dette er straffbart, og når det er straffbart, må det også være virkemidler for å oppdage det, oppklare det og håndheve det. Jeg mener at det vi fra regjeringens side har levert til Stortinget, også gjør det tydeligere for alle der ute, enten det er ungdommer, foreldre, politi eller rettsvesen, hvordan man skal håndtere dette.

Som kjent har jeg bakgrunn som dommer og som advokat, og jeg kan si at sett derfra ønsker en at lovgiver nå også kan ta sitt ansvar og få til gode og helst samlende endringer i straffeloven og straffeprosessloven som gjør at en nå vet hva en har å forholde seg til. Jeg er glad for at vi nå har dette til behandling, og jeg ser fram til at vi kan få landet den saken.

Spørsmål 10

Tobias Drevland Lund (R) [12:07:45]: «Den økonomiske situasjonen i mange kommuner er svært alvorlig. NRK Nordland kunne 14. mai skrive om at over 200 norske kommuner styrer mot underskudd i 2024. Dette betyr i sin tur kutt i tjenester, sentralisering og et dårligere tilbud til folk. Det er selvsagt slik at den enkelte kommune er ansvarlig for god økonomisk styring.

Er det slik å forstå at statsråden mener dagens rammer, som også er forespeilet i kommuneproposisjonen for 2026, er nok til å gi Kommune-Norge det økonomiske handlingsrommet som sårt trengs?»

Statsråd Kjersti Stenseng [12:08:25]: Regjeringen tar den krevende økonomiske situasjonen i kommunesektoren på stort alvor. I fjor stilte regjeringen opp for kommunesektoren i en veldig krevende tid, og det ble gitt tilleggsbevilgninger til sektoren på 5 mrd. kr både i 2024 og i 2025. Samlet sett innebar saldert budsjett for 2025 en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på om lag 13 mrd. kr, anslått fra nivået på inntektene etter behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2024. Det er den høyeste realveksten i nyere tid, og i for-

bindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025 er inntektsrammen styrket med ytterligere 400 mill. kr.

Utsiktene for kommuneøkonomien i 2025 er derfor noe bedre, men samtidig tar de med seg en ubalanse med driftsutgifter som har vært høyere enn budsjettet. Det vil være et stort behov for å tilpasse aktivitetsnivået til inntektsnivået gjennom prioriteringer, noe jeg vet er vanskelig for kommunene, og god økonomistyring.

Regjeringen legger opp til en realvekst i kommune-sektorens frie inntekter på mellom 4,2 og 4,9 mrd. kr for 2026. Veksten i frie inntekter vil dekke anslåtte merutgifter som følge av den demografiske utviklingen og i tillegg gi sektoren et handlingsrom på mellom 1,3 og 2 mrd. kr.

Regjeringen bidrar med økte ressurser, men vi vet også at penger alene ikke kan løse de utfordringene kommunene står i. Kommunene må gjennom krevende omstillinger, og staten må bidra for å legge til rette for god ressursbruk. Derfor har vi også satt ned en kommisjon som skal foreslå endringer som legger til rette for at kommunene kan få et større handlingsrom til å bruke sine ressurser, både folk og penger, til beste for gode tjenester til innbyggerne.

Tobias Drevland Lund (R) [12:10:23]: Jeg takker for svaret.

Statsråden sier at penger ikke kan løse alt. Det er sant, men penger kan løse ganske mye. Kommunal-komiteen hadde i går høring om kommuneproposisjonen, der bl.a. KS deltok. KS kunne vise til tall som sa at seks av elleve kommuner styrer mot merforbruk og et negativt driftsresultat. Det er alvorlig. 50 pst. av kommunene har lite økonomisk handlingsrom, og det betyr at den trange og stramme kommuneøkonomien i flere av landets kommuner denne høsten kommer til å resultere i nye runder med skolenedleggelse, kutt i helse- og omsorgstjenester og i verste fall sentralisering. Det går med andre ord ut over tjenestene til folk der ute, utenfor den salen som vi nå står i.

Mitt spørsmål er: Vil regjeringen ikke bare følge nøye med på situasjonen, men komme med flere grep for å bøte på den utsultingen av kommuneøkonomien som vi nå ser rundt omkring i Norge?

Statsråd Kjersti Stenseng [12:11:19]: Jeg anerkjenner fullt ut at veldig mange kommuner står i en svært krevende situasjon. Det er også veldig store variasjoner mellom kommunene. Noen har ganske store disposisjonsfond å tære på i en omstilling, andre har det ikke. Vi vet også at en del kommuner har hatt netto negativt driftsresultat både i 2023 og 2024.

Jeg er ikke helt med på virkelighetsbeskrivelsen om sulteføring, for det er slik at det opplegget vi har lagt fram nå, for 2026, er bedre enn snittet de foregående ti

årene. Jeg mener regjeringen gir et solid bidrag til at kommunene skal kunne sikre grunnleggende tjenester, men jeg vet at det fortsatt er veldig krevende for veldig mange kommuner.

Jeg er også opptatt av at renten er en betydelig faktor for kommunene. En ansvarlig økonomisk styring der vi ikke putter for mye penger inn, betyr at vi kan bidra til å få ned renten. 1 pst. rentenedgang for kommunene er en gevinst på 3,7 mrd. kr, og det betyr også veldig mye.

Tobias Drevland Lund (R) [12:12:25]: Når statsråden nevner renten, hadde det også vært interessant å høre om regjeringen har tenkt å ta grep for å få ned renten som gjeldstyngede kommuner betaler som følge av at de har høye lån, men over til en annen sak: krisen i kollektivtrafikken, som statsråden er kjent med. KS har samlet inn statusoversikt fra fylkeskommunene, som viser at nye kollektivkontrakter får påslag på 25–35 pst. over det eksisterende. Det kommer på toppen av årlig netto utgiftsvekst i kollektivsektoren på ca. 1,5 mrd. kr de siste årene, noe som heller ikke blir dekket inn over rammeoverføringene. Dette resulterer igjen i kutt i rutetilbudet, og flere fylkeskommuner har nå ropt varsko. Det er Rogaland, det er Vestfold, det er Telemark, og det er Vestland. Da er spørsmålet: Vil regjeringen avhjelpe fylkeskommunene og komme med en krisepakke gjennom økte overføringer for å hindre massive rutekutt over hele landet?

Statsråd Kjersti Stenseng [12:13:24]: Opplegget vi har lagt fram nå, i kommuneproposisjonen for 2026, er veksten i frie inntekter, som vi legger fram for både kommuner og fylkeskommuner. Jeg vet at det ikke bøter på den krevende situasjonen som fylkeskommunene står i når det gjelder kollektivtransport. Jeg har hatt mange møter med dem, og jeg er veldig klar over at det er krevende.

Vi baserer veksten i frie inntekter på de anslagene som ligger til grunn nå, og det er ingenting som tilsier at det vil komme veldig store, vesentlige endringer. Når vi kommer til augustkonferansen, vil vi selvfølgelig vurdere om det er nye anslag som viser at situasjonen har endret seg. Uavhengig av det vet jeg at situasjonen i fylkeskommunene er krevende. De har selv ansvar for kollektivtransporten og må gjøre sine disponeringer. Vi har ikke varslet eller lagt opp til at vi skal komme med en egen krisepakke for kollektivtransport.

Presidenten [12:14:17]: Dermed er den ordinære spørretimen avsluttet.

Sak nr. 3 [12:14:23]

Referat

Presidenten [12:14:23]: Det foreligger ikke noe referat.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12.15.

